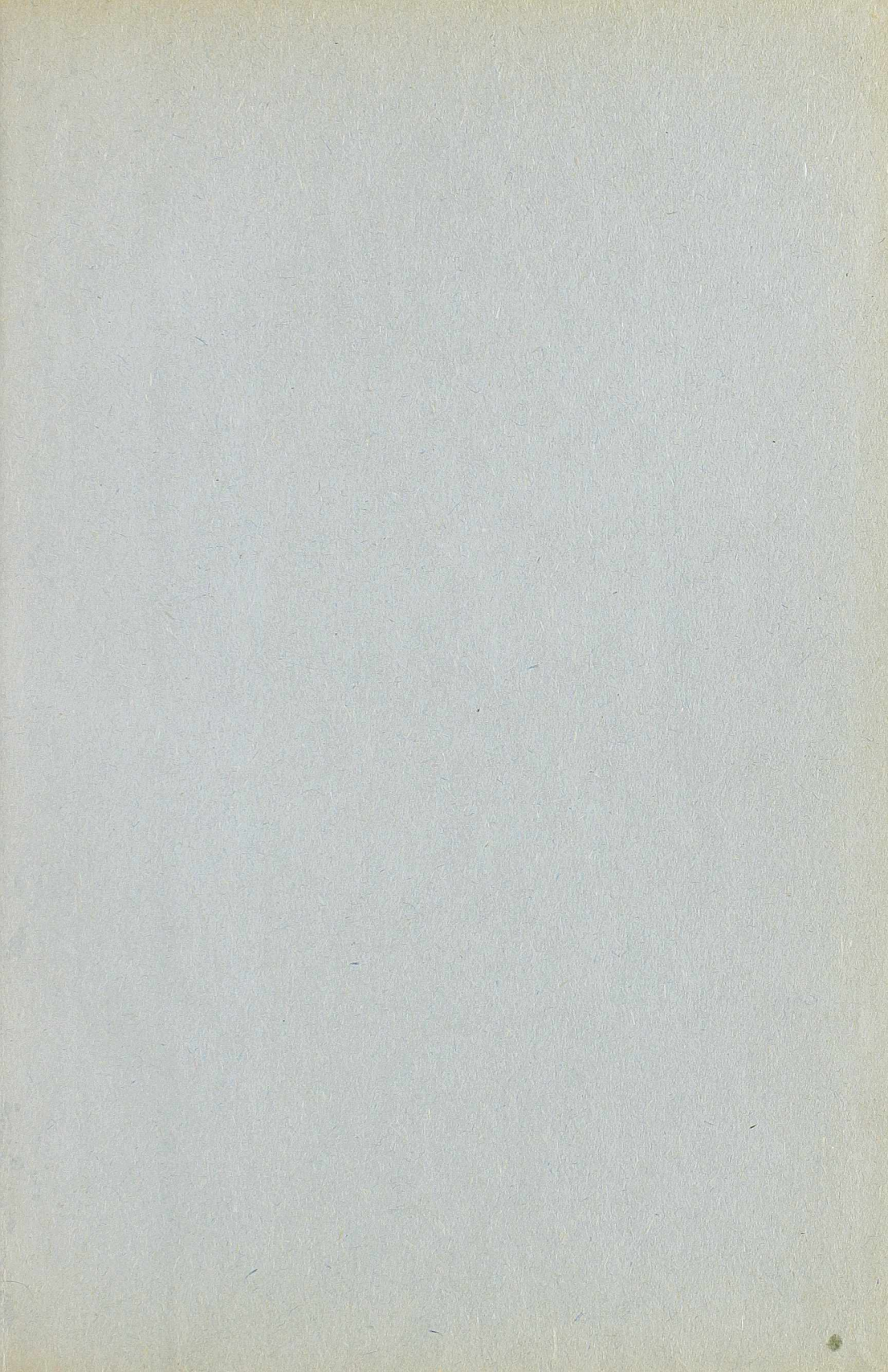
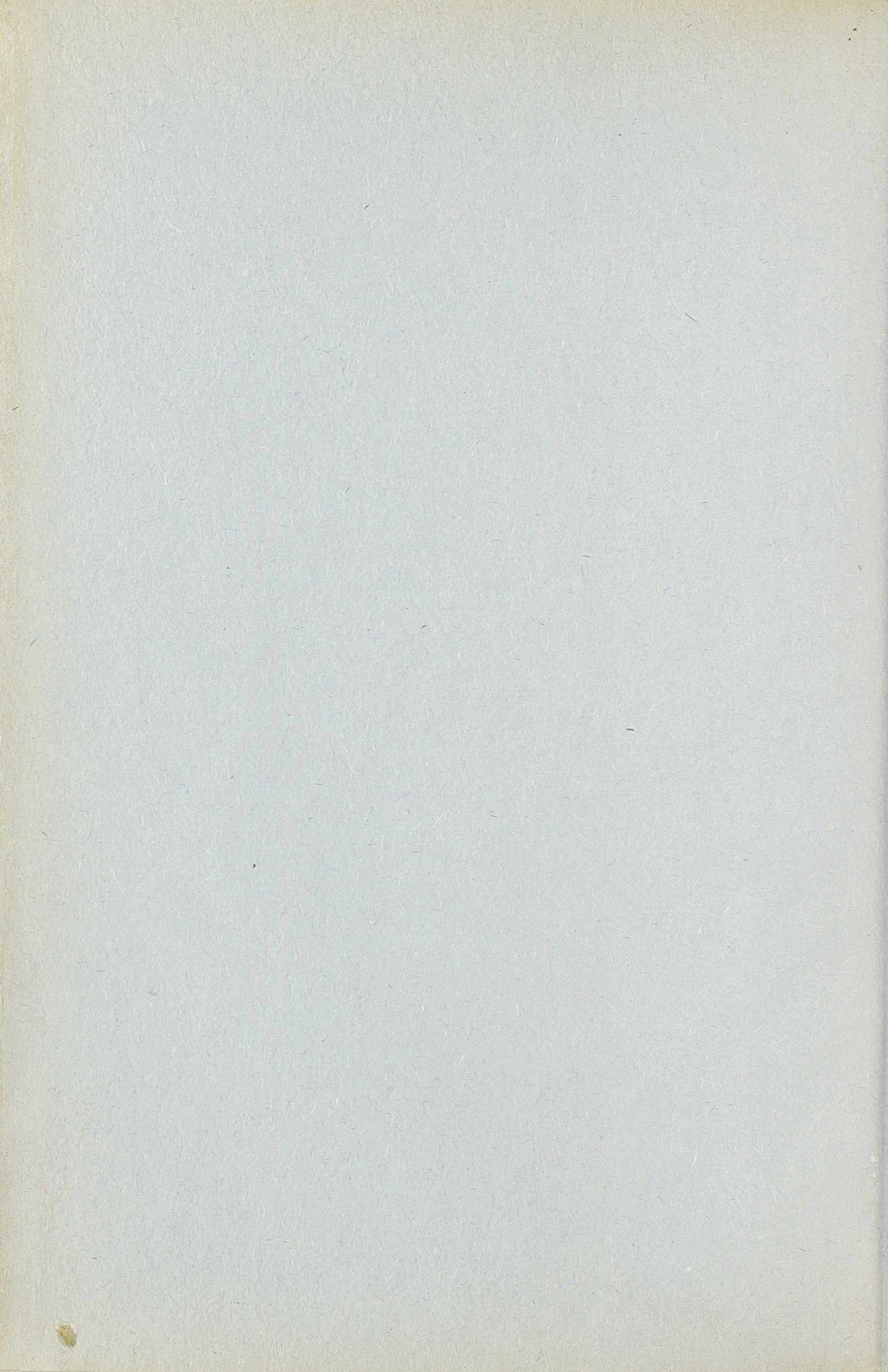
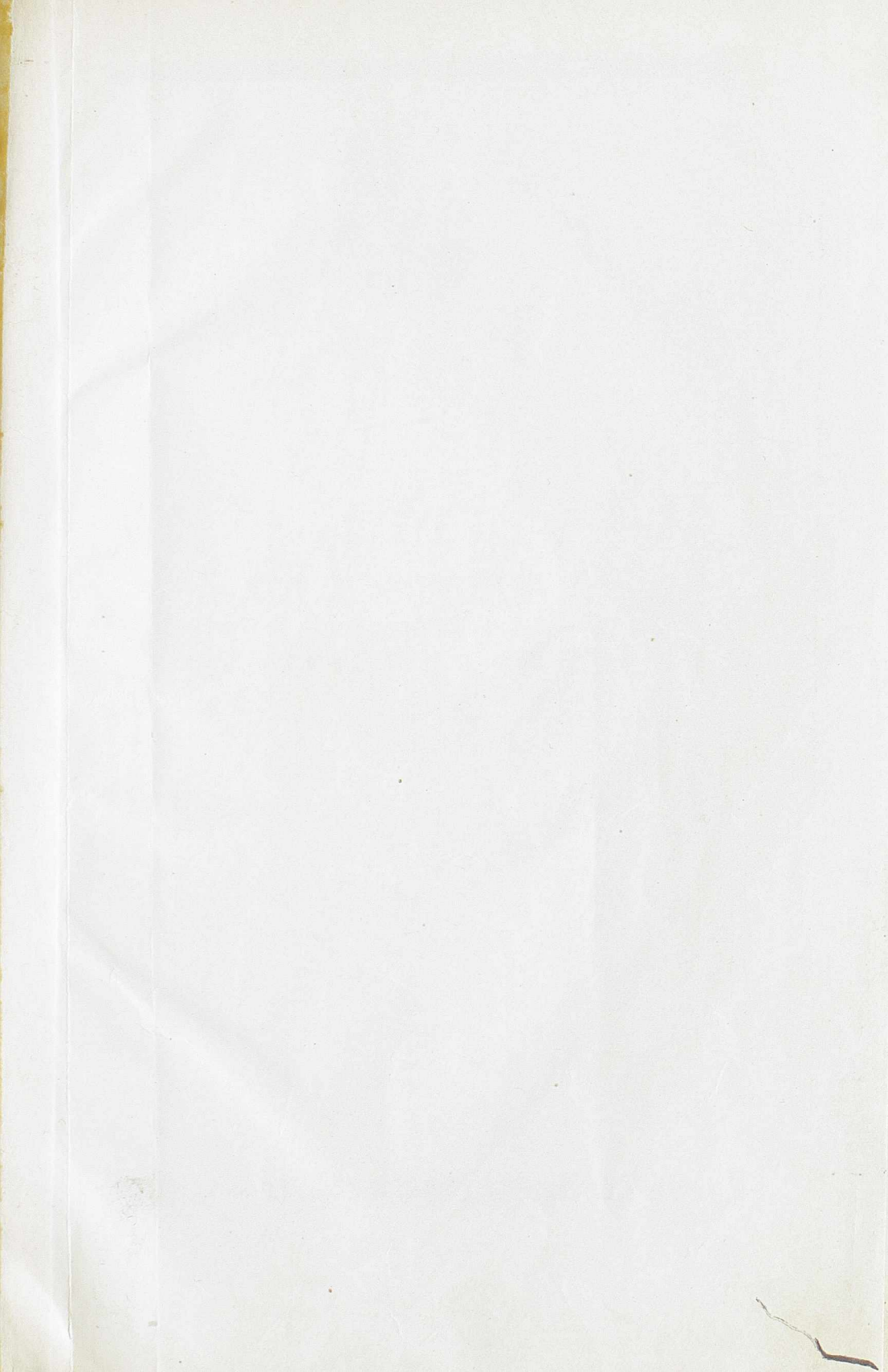

P3418

Улица 15 августа 1929 год.

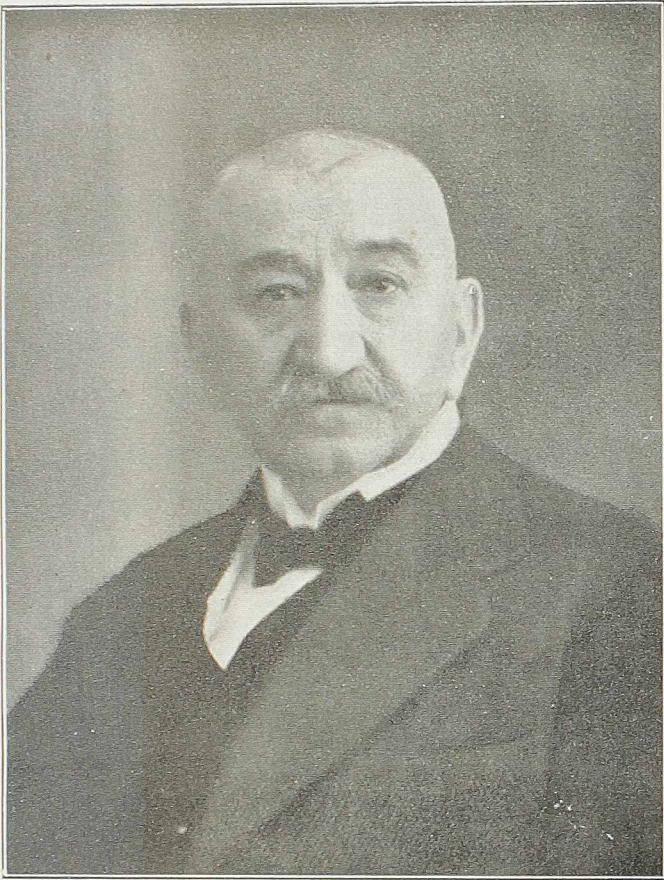
Универзитет

Пешаки

СПОМЕНИЦА

ВЕЛИКОМ УНИВЕРЗИТЕТСКОМ ДОБРОТВОРУ
ЛУКИ ЋЕЛОВИЋУ — ТРЕБИЊЦУ
БЕОГРАДСКОМ ТРГОВЦУ

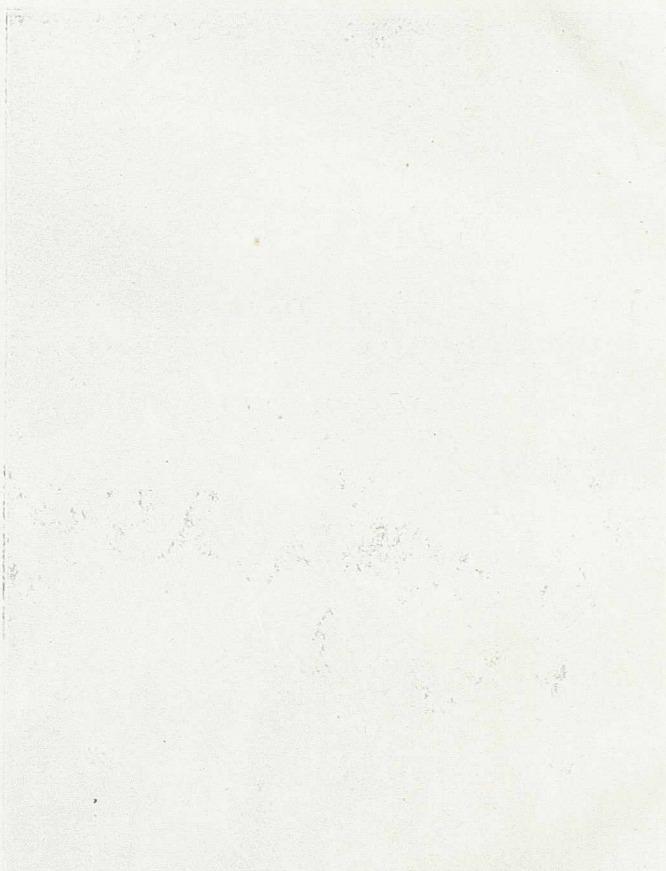

A. Kerobut

18-102

J 364 P 3418

УНИВ. КОМ. П. К. У.
И. Бр. 48405

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ЗАДУЖБИНА ЛУКЕ ЋЕЛОВИЋА - ТРЕБИЊЦА

СПОМЕНИЦА

ВЕЛИКОМ ДОБРОТВОРУ БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА
ЛУКИ ЋЕЛОВИЋУ - ТРЕБИЊЦУ
БЕОГРАДСКОМ ТРГОВЦУ

СА ИЗВЕШТАЈЕМ О РАДУ ЗАДУЖБИНЕ ДО 31. XII. 1930.

БЕОГРАД
ИЗДАЊЕ ЗАДУЖБИНЕ ЛУКЕ ЋЕЛОВИЋА - ТРЕБИЊЦА БР 1.
1931

СРЕДИО ЗА ШТАМПУ
ПАВЛЕ СТЕВАНОВИЋ
СЕКРЕТАР ЗАДУЖБИНЕ

ШТАМПА И ПОВЕЗ
ИЗДАВАЧКОГ ПРЕДУЗЕЋА
НАРОДНА ПРОСВЕТА
БЕОГРАД

ЖИВОТ И РАД
ЛУКЕ ЂЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА

0

Живот и рад Луке Ђеловића - Требињца.

На дан Св. Луке, 1854 године, родио се у селу Придворици, код Требиња, пок. Лука Ђеловић. Породица Ђеловића врло је позната и врло разграната. По подацима, које је о њој дао поч. Љ. Ковачевић у *Споменику* С. К. Академије Наука, породица Ђеловића била је крајем 16 и почетком 17 века врло позната у Рисну и околини, и њени представници су, као вође народа, учествовали у борбама Млетачке републике против Турака; 1689 године помињу се у Рисну пет синова Луке Ђеловића „капетан Петар, Матија, капетан Никола, Ђорђе и Лазар, који су за морејског рата дали многе доказе храбрости и верности, одликујући се међу првима”, како гласи први од докумената штампаних у Љ. Ковачевића. Несумњиво је да су Требињски Ђеловићи иста породица Рисанских Ђеловића; и данас је породица јака и бројна, и није везана више само за Херцеговину и Приморје. Учествовање Ђеловића у борбама са Турцима забележила је и народна песма; Љ. Ковачевић наводи једну песму из збирке поч. Дионисија Миковића (рукопис у А. Наука), са описом мегдана сердара Ђеловића и которског провидура. Дабоме да је се та традиција јасно и постојано чувала у Ђеловића кућама; њу ће у првој прилици потврдити и поч. Лука Ђеловић.

Прве године живота поч. Луке нису нам добро описане; немамо много података ни о његовом школовању, ни иначе о животу. Изгледа да је у Требињу свршио први разред основне школе, па су га онда родитељи послали у Босну —

прва етапа сваком Херцеговцу који се отисне у свет, а не оде одмах у Приморје. Ту је Лука остао код очевог пријатеља, Јована Пиштелића у Бањалуци до 1871 године, кад је — не знамо зашто — оставио Пиштелића и Бањалуку, па отишао стрицу Јовану Ђеловићу у Брчко, где се, како по свему изгледа, са четвртим разредом основне школе завршава учење и школовање поч. Ђеловића.

1872 године Лука, као осамнаестогодишњи момак, прелази у Србију, у Београд. По подацима, које дају одзиви о његовој смрти, поч. Ђеловић се у Београду обратио прво своме земљаку, архимандриту Нићифору Дучићу, који га је сместио, као шегрта, у трговину Радосављевића и Игњатијевића. Није се дуго у њој задржао: чим је „пукла невестињска пушка” Лука је оставио трговину и отишао у устанике, у Херцеговину. Учествовао је у борбама код Љубиња, Стоца, „па код Утове где је Требињцима (Турцима) турска војска из Цариграда долазила шлеповима и искрцавала се код Клеке, као индат-помоћ”. Устаници су спречавали искрцавање и наносили Турцима многе губитке; у таквом једном сукобу рањен је и Лука у ногу. Изгледа да је рана била лака, јер већ крајем јуна чета, у којој је био Лука, има неколико успешних сукоба с Турцима. Ускоро и Србија објављује рат и добровољци, који су из Србије отишли у Херцеговину, враћају се преко Сиска у Београд. С њима се вратио и Лука, и учествује, као добровољац у целој рату.

По свршетку рата, већ зрео човек, Лука Ђеловић почиње самосталан посао. У првим почецима помажу га и његови земљаци, чувени београдски трговци Паранос и Крсмановић. Тргује храном, житом и шљивама, и одмах, у почетак посла, уноси добре особине Херцеговца-трговца: ширину замаха, одлучност, штедљивост. Почео је самостално да ради 1880 године, почео је посао у несрећеним приликама, после једног дугог и, за сиромашну Србију врло тешког рата; почео је као млад човек, двадесет шест година му је било; без велика искуства и стечена системати-

сана знања, али с природном проницљивошћу и јаком вољом, он улази, већ 1882 године, у оснивање *Београдске Задруге*. Финансиско и економско стање земље заиста је било тешко; политичко исто тако. Један наш новчани завод, раније основан, баш је тих година пропао, што сигурно није било згодно да охрабри нове покушаје. И то покушај младих људи без икакве стручне спреме, са малим капиталом. Ипак, у јесен 1882 основана је *Београдска Задруга* за међусобно помагање и штедњу; међу првим улагачима је и Теловић, а од 1883 је стално у Управном одбору. И како је се тад везао за Задругу, остао јој је веран до смрти: историја Београдске Задруге до 1929, то је живот Луке Теловића; њени успеси, у ствари су његови успеси. А успеси су се низали из године у годину.

Пред само оснивање Задруге, поред *Прве Српске Банке*, пропале су и *Београдска Заједница* и *Београдска Потрошачка Задруга*. Све три су биле основане са истим циљем: да се у оном тешком и разривеном економском и финансиском стању, јевтиним кредитом помогне наш радни свет, нарочито средњи занатлиски и трговачки сталез. Па ипак, и поред тога неуспеха, о коме се тада врло много говорило, оснивачи Задруге су пришли послу; у почетку врло скромно: основали су завод на удеонице; сваки удеоничар улагао је недељно свега пола динара. И тај мали улог изазивао је сумњу и критику; многи су се питали, у то доба кад организоване штедње код нас још није било, шта се може учинити са тако малим сумама! Али су оснивачи одлучно и истрајно продужили свој рад, и имали пуна успеха. Из године у годину Задруга је напредовала; свет је, и то мали свет, све више уносио своје ситне улоге у Задругу, и тако се развијало и у нашем свету осећање за штедњу; у исто време, то је био добар почетак успешне борбе противу страшног зеленаштва које је, у несрећеним послератним приликама, просто упропашћивало наш свет. Већ 1884 Задруга објављује упис нових 4000 — удеоница; уписане су за десет дана; за

два дана уписано је 1887 год. и треће коло удеоница — сигуран знак да је Задруга стала на чврсте ноге. Још од 1886 год. помишља се на претварање Задруге у акционарско друштво: устаљивање капитала још би више ојачало кредит Задруге. Међутим, због нередовних политичких прилика у земљи, тој се реформи није тада приступило, већ тек 1890 год. ; од 6 јануара те године Београдска Задруга је акционарско друштво. Председник управног одбора до 1890 г. био је г. Ђ. Вајферт ; те године он је дао оставку, и дужност председника до 1897 године вршили су наизменично чланови управног одбора, међу њима и поч. Ђеловић. Он је баш био вршилац дужности председника 1892 год., кад је Задруга имала да издржи један тежак потрес. У разривеним и тешким политичким приликама, у партиским прегоњењима, није била поштеђена ни Задруга ; једним чланком у *Малим Новинама* оштро је нападнута Задруга, и означена као завод на ивици пропасти. Уплашени улагачи поврвели су у Задругу да извуку своје улоге пре но што Задруга пропадне. Требало је одлучности, присебности и много личног пожртвовања па се одржати и спасти завод. У својим аналима Задруга је забележила тај потрес и нарочиту хвалу одала тадањем вршиоцу дужности председника, поч. Ђеловићу. Он је својом присебношћу и одлучношћу улио потребну одважност својим друговима у Управном одбору, и Задруга је изишла из кризе још јача но што је била пре ње.

Од 1897 год. Лука Ђеловић је из године у годину биран за председника Управног одбора, све до своје смрти. Под његовим вођством Задруга нагло јача и напредује. 1897 у Задрузи почиње рад нарочито Одељење за осигурање, и оно ради и данас са пуно успеха. Стварањем и повећањем резервних фондова, подизањем великих палата и куповањем других непокретних имања, солидним а разгранатим пословима Задруга поуздано држи своје место најјачег и најсблиднијег нашег новчаног завода. Стуб јој је председник, Лука Ђеловић; он се идентификовао са За-

другом и поверење у Задругу, у ствари је поверење у Луку Ђеловића. Ни за време његовог председниковања није Задруга била поштеђена од напада и несолидне конкуренције, али је, вођена сигурно, прелазила лако преко свих тегоба. Њени су послови велики, и не ограничавају се само на свакодневне обичне банкарске послове ; она помаже развијање и одржавање мањих новчаних завода у унутрашњости, она снажно помаже оснивање Српског Бродарског Друштва, подизање кланице ; она даје зајмове Београдској општини ; и држави, исто тако, и то неколико пута. Њен се рад осећа у привредном и трговачком животу Србије, она је видан доказ наших, домаћих способности. За све те успехе заслуга припада члановима управних одбора Задруге, али на првом месту и поглавито поч. Луки Ђеловићу. И то му је признање и једнодушно и опште.

И у другим нашим привредним и финансиским установама, у чијем је раду учествовао, оставио је видна трага. У Народну Банку Краљевине Србије ушао је Лука Ђеловић, као члан Управног одбора, 20 фебруара 1912 године. Своје учешће у раду Банке обележио је свим својим солидним особинама које је уносио и у свој рад у Београдској Задрузи. У тешким ратним невољама, Банка је, јула 1914 године, евакуисана у Крушевац, и све до евакуације крајем 1915 године, Ђеловић је био стално у Крушевцу као дежурни члан. Крајем 1915 са г. Ђ. Вајфертом и поч. Марком Стојановићем, опет добротворима нашега Универзитета, и са другим члановима Управе и секретаром Банчиним г. Др. Шајиновићем, и Ђеловић је пратио Банчине трезоре до Солуна, а одатле морем до Марсеља где су све вредности и драгоцености Банчине смештене у трезоре Француске Банке (Banque de France). Све до краја рата, пок. Лука је, са још неким члановима Управног одбора био стални дежурни члан код трезора Банчиног у Марсељу ; у оним тешким моментима и у нервозној атмосфери, пок. Ђеловић је са пуно разумевања и љубави

чувао интересе Народне Банке и до максимума задовољавао потребе нашега света. Фебруара месеца 1919 године допутовао је пок. Лука, пратећи са другим члановима Управе Банчине трезоре, у Београд ; 1 марта 1919 године Народна Банка је већ почела свој рад у Београду ; у томе раду, све до своје смрти учествовао је и пок. Лука Ћеловић, као члан Управног Одбора.

И друге јавне функције, које су му додељиване, вршио је увек са пуно разумевања и преданости. 7 фебруара 1912 године, постављен је указом Њ. В. Краља за члана Задужбинског Савета, коме је тада председавао пок. Др. Ђока Павловић, и у Задужбинском Савету радио је пок. Лука до своје смрти ; од 8 марта 1924 године био му је и председник.

Много би требало говорити о раду пок. Луке Ћеловића у разним друштвима, хуманим, патриотским, нарочито привредним и трговачким. Свуда је радио савесно и предано, и у сваком је оставио трага о своме раду. Исто је тако марљиво и савесно отправљао дужност општинског одборника. Али, ма и у овако краткој биографији, не може се прећутати једна акција пок. Ћеловића, акција која показује жељу његову да са корисним стварима веже, кад год је то могућно, и лепо, у вишем, естетском смислу. Луки Ћеловићу имамо да захвалимо што се онај део старе Савамале, од Јаворске улице до Железничке станице, онако лепо и укусно израдио. То је, ваљда, први део Београда који је добио изглед велике стране, западне вароши, и за то, као што рекосмо, заслуга припада несумњиво пок. Луки Ћеловићу. Ту је некад био Мали пијац, неуређен, прљав, неуравњен ; често пута би га, како једна стара песма каже „потопила Сава”. Е ту је Лука Ћеловић прво подигао своју кућу, па онда луксузну палату Београдске Задруге, па, за оно време, огромну палату „Бристол” ; па онда је приволео и друге трговце са Саве да на истом тргу дижу своје нове, лепе модерне куће. У продужењу Карађорђеве улице, ка Железничкој станици, обезбедио

је, и не са мало труда, подизање лепог парка, са једне стране улице, и великих, дивних палата с друге стране. То је и данас крај Београда који одваја својим отменим, великоградским изгледом својом чистотом и уређеношћу, ширином и пространошћу. Ту сигурно нису били у питању само материјални интереси; својим богаством и утицајем пок. Беловић је сигурно могао место парка израдити дућане, магацине, куће ; све би се то, и још како, „рентирало” на средокраћи између Железничке станице и пристаништа ; али би то све изгледало друкчије, много мање лепо од онога широког, пространог, пуног ваздуха трга пред Железничком станицом из Карађорђеве улице.

* * *

Понесен још у младости жарким родољубљем, добровољац у Невесињском устанку и Српско-турском рату 1876-78, Лука Беловић је за целог живота остао ватрен родољуб, жртвујући своје родољубљу много и времена и напора и новца, много више него што је непосвећенима могло изгледати. Он је помагао сваки рад у томе правцу, и многа наша хумана и патриотска друштва бележила су име Луке Беловића међу својима члановима. Али је Лука Беловић учинио још нешто више, далеко више но што се зна и но што се дало претпоставити код њега. Он је нераздвајно везао своје име за покретање и издржавање четничке акције у Македонији. Крајем прошлога и почетком овога века наша спољна политика одликовала се, исто као и унутрашња, неодређеношћу и лутањем. Специјално у питању Македонском, ми се никако нисмо могли ориентисати : док смо ми, у једноме периоду, врло активно радили на приближавању и споразуму са Бугарском, дотле је Македонски комитет из Софије организовао побугаривање Македоније, и четничком акцијом сузбијао, врло енергично, наше позиције код тамошњег живља. Званична државна политика није се могла борити против бугарске дволичности истом мером ; требало је наћи на-

чина да се заштити, и то одлучно, наш живаљ у Македонији, да се сузбије бугарска акција Комитета, а да се не изазове сукоб са званичном Бугарском или Турском. Тако се приступило, приватном иницијативом, организацији наше четничке акције. Организацију је почео г. Др. Милорад Гођевац, познати београдски лекар и велики националиста ; од првог момента са њим је и поч. Ђеловић. Он у почетку и финансира покрет ; у његовој се кући држе састанци, у његовој кући се заклињу и спремају прве наше чете. Посао је био и тежак и ризичан : прва чета је страшно али јуначки изгинула. Ипак жижак је био распаљен : први неуспеси нису довели до малаксалости, и покрет, врло скроман и нечујан у свом зачетку 1902 године, већ 1904 и даљих година имао је видних и несумњивих успеха. Пок. Лука је, уз г. Гођеваца, стално у покрету : он се не истиче, не види се, али се осећа његова истрајност, одлучност, јака воља. Историја ће, у своје време, и детаљније и са више светлости обасјати људе и догађаје из четничке акције, и рад поч. Ђеловића добиће несумњиво своју пуну вредност и признање. Једно је и данас и онда било јасно : херцеговачко сељаче, Лука Ђеловић, имао је ширину погледа која га диже далеко над просечним, локалним патриотом ; Лука Ђеловић је осетио да се на вардарским обалама не решава само питање Македоније, већ и његове Херцеговине, целога Српства. А кад су те вредности биле у питању, Лука Ђеловић није двоумио, он је одмах знао своје место и своју дужност.

Пок. Ђеловић је несумњиво и раније познавао нашу великошколску омладину; он је у Србији од седамдесетих година прошлога века, у Београду; живео је тако рећи, уз саму Велику школу, чији су ђаци онда били не само „узданица народна”, већ врло моћно и активно учествовали у политичком, нарочито националном послу. У четничком покрету пок. Лука је дошао у још тешњи додир, прво са великошколцима, а од 1905 и са студентима Универзитета, и видео колико је наша омладина честита и

национално снажна; он се морао дивити оним нашим младим студентима, који су улазили у „акцију”, одлазили на „терен” и гинули за своје националне идеале. Омладину је још тада морао заволетати, а бистар, проницљив и трезвен какав је био, он је јасно увидео колико је млада Србија лутала и непотребних потреса имала само зато, што сиромашна и остављена самој себи, није имала довољно интелигенције, није могла да је има. „... Уверен да Наука и Привредни рад најјаче потпомажу правилан и сталан напредак свакога народа и да се неговањем младих нараштаја у савременој васколикој научној образованости и припремањем истих за привредни рад најбоље обезбеђује будућност народна, и културна и политичка...”, каже у своме Основном писму овај способни и вредни човек, који је „целога живота жудан науке” јасно осећао колико му недостаје једна солидна и чврста научна подлога да своје иначе тако солидне способности развије до пуне мере. Том своме убеђењу да је наука основа будућег живота нашег дао је пок. Лука израза још 1911 године, у првом свом тестаменту, којим још тада оставља све своје имање Београдском Универзитету. Још од почетка свога самосталног рада, од осамдесетих година прошлога века, морао је млади Лука Ћеловић тешко осећати празнине свога образовања; у јавном животу, у коме је и он активно учествовао, промицали су поред њега и избијали напред људи, који, да нису имали солидно и уредно школско образовање, не би могли са њим ићи у корак; многе почасту морао је се Лука одрећи, јер се, ма колико уверен у своју добру вољу, трезвену памет и издржљивост, није смео подухватити послова који су претпостављали веће знање и солидну научну основу. И он је јасно видео колико је велики губитак за нашу привреду и политику, и јавни живот уопште, оскудица школе и сретстава за научни рад, и колико је приватна помоћ у том правцу драгоцену. Љубав према универзитетској омладини морала је у пок. Ћеловићу нарочито ојачати за време ратова: заиста је била из-

ванредна, у сваком погледу достојна пажње и љубави омладина која је са онолико жарког родољубља ушла у ратове, полетела у одбрану отаџбине, уложила несебично, витешки свој млади живот у лепшу и мирнију народну будућност. Дискретно а штедро помогао је пок. Ђеловић израду спомен плоче тим младим херојима Београдског Универзитета; он је то учинио са пуно љубави и тужног задовољства што је омладина и у најтежим искушењима по народ, остала увек доследна себи, увек на свом месту, међу првима.

Своју љубав према омладини, пок. Ђеловић је манифестовао и на пуно других начина. Светосавске прославе већ годинама бележе награде које се дају у име Луке Ђеловића добро израђеним тематима, у почетку из техничких а потом из свих области науке ; 1927 године, о Св. Сави прочитано је писмо пок. Ђеловића, којим оснива „Фонд Луке Ђеловића Требињца, у корист Академског Певачког Друштва „Обилић” ; писмо, којим је основана његова Задужбина прочитано је о Св. Сави 1926 године. Универзитет је своје великом добротвору показивао увек пуну пажњу ; али су му студенти Универзитета, на топлији и непосреднији начин, манифестовали своју захвалност и своју љубав : појава Луке Ђеловића на свима универзитетским и студентским манифестацијама, а нарочито о светосавским прославама изазивала је буран а топал и захвалан поздрав. Дирљиво је било, последњих година, видети старога Ђеловића у некој пријатној нелагодности, изненађењу, узбуђењу, кад га при улазу у салу заплусне талас одушевљеног, срдачног, топлог студентског поздрава. Лепо је и пријатно било посматрати старог, сталоженог, трезвеног чика Луку, кад му, о крсном имену, хучно, весело, раздрагано напуни „Обилић” кућу, и запева свога и његовог омиљеног „Трубача” ; или кад после вечере, коју приреди „Обилићу”, окупи најбоље певаче, чланове и чланице, око себе па се и он и они надмећу у бирању песама које ће му певати. Засузило је, често пута,

у таквим приликама око старцу ; дирали су га ти срдачни, искрени изливи нежности и љубави, што су долазили од несебичне младости. Није он таквих сцена имао много у свом тешком и дугом животу, и са детињском радосћу је уживао у њима.

* * *

Својом Задужбином продужио је Лука Ђеловић свој живот међу нама. Скроман, без великих личних прохтева, са малим задовољан, он је радио и штедео и успео да скупи једно завидно богатство. И ако већ одавна богат, он своје животне навике није мењао, и у Београду тридесетих година двадесетог века, био је, својим простим животом и великом штедњом, често пута предметом шале и заједљиве духовитости својих познаника. Шалу је волео, па је на задиркивања шалом и одговарао, и многи његови одговори још и данас се препричавају у ужем кругу познаника. А у широком, најширем кругу, у целом народу његово име стиче оснивањем Задужбине нарочито велику славу и значење : тешким, најскупљим и најдрагоценијим жртвама створили смо велику државу, ујединили Отаџбину ; учиниле су наше генерације што су могле, залегле су и здрављем, и имањем, и животима у темеље државе ; на новим генерацијама је да ту државу учине и духовно снажном и срећном. Лишавао се поч. Лука Ђеловић целога свога земнога живота угодности и задовољства, са просвећеном и родољубивом жељом да олакша рад онима који долазе иза њега, рад на подизању народа, који је тако силно и предано волео.

Слава Луки Ђеловићу !

СМРТ И САХРАНА
ПОЧ. ЛУКЕ ЋЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА

Смрт и сахрана поч. Луке Ћеловића.

Последњих година свога живота Л. Ћеловић је чешће оболевао ; на годину дана пред смрт он је већ био озбиљан болесник, коме се морала указивати стална лекарска нега. Па ипак, стање његовог здравља није давало знакова тако блиске смрти. Он је био на ногама, кретао се, одлазио као и увек, у одређено време у Београдску Задругу и у „Бристол”, чак радио и неке од својих ранијих послова. 15 августа по подне, као и обично, отишао је до „Бристола” ; у вече, око 19.15 осетио је изненадан умор ; око 20 часова добио је први напад, а у 20.30 издахнуо је, у своје стану, у Краљевића Марка ул. бр. 1. Чим му је позлило, позвати су лекари г .г. Др. Демостен Николајевић, Свет. Николајевић, Бр. Станојевић, гђица Н. Јовановић. На жалост, удар је био и сувише јак, и лекарска интервенција није могла помоћи.

О смрти поч. Луке извештени су одмах породица, Универзитет и Београдска Задруга. У стан покојников дошли су од стране Универзитета ректор, г. Др. Чеда Митровић, професори г. г. Др. Милорад Поповић и Милан Влајинац, и секретар Универзитета П. Стевановић ; од стране Задруге г. г. Мих. Шонда, Кузман Николић, В. Јанковић, О. Благојевић. Представници Универзитета и Задруге споразумели су се да се тело поч. Луке одмах пренесе на Универзитет и да се одатле, са Универзитета, изврши по-

греб. Хитно су извршене све потребне припреме и у 2 часа ујутру тело поч. Ђеловића лежало је на катафалку у великој, црнином застртој соби бр. 36 нове зграде Универзитета. Један свештеник је стално читао заупокојене молитве, а студенти Универзитета чинили су почасну стражу око одра. 16 августа, преко целог дана и дубоко у ноћ долазили су професори и студенти Универзитета, пријатељи и поштоваоци покојникови, представници разних корпорација и установа и грађани да се поклоне телу поч. Ђеловића. У спомен-књигу, у коју су се уписивали сви они који су дошли да кажу последње збогом покојнику, уписало се око 1.300 лица; међу њима је пао у очи велики број радника-земљака поч. Ђеловића.

Нарочито одређени Одбор израдио је програм сахране. Сахрана је утврђена за 18 августа, у 9 часова пре подне.

Тачно у 9 ч. пре подне, 18 августа, отпочео је над ковчегом покојниковим кратак помен, који је одслужио члан Св. Синода, нишки епископ г. Доситеј, уз асистенцију четрнаест свештеника. Помену су присуствовали Министар Просвете г. Божа Максимовић, Министар Грађевина г. Лазар Радивојевић, ректор Универзитета г. Чеда Митровић, са свима деканима и продеканима, професори и студенти Универзитета, Управни Одбор Београдске Задруге, са г. г. Мих. Шондом, Кузманом Николићем, Обрадом Благојевићем и другима, гувернер и вице-гувернер Народне Банке г. г. Бајлони и Радовић, и многи чланови Управног одбора Народне Банке, претседник са члановима Управе Београдске Трговачке Омладине, многобројни национални радници, грађани и земљаци поч. Ђеловића.

По свршеном помену изнели су ковчег ректор, професори и студенти Универзитета. Пред многобројним светом, који је испунио Универзитетски трг ректор г. Чеда Митровић овим говором се опростио са великим добротвором :

„У тренутку кад се растајемо са посмртним остатцима универзитетског великог добротвора п. Луке Ђеловића

Требињца, нека ми је допуштено да при опроштају са прага нашег Универзитета, у име свих студената и професора кажем неколико речи, које би имале да служе изразу наше дубоке захвалности. Доиста је тешка улога са мало речи описати велика дела и за неколико тренутака говорити о нечему што је вечно.

Из биографских података нашег покојника ми сазнајемо да је он рођен код Требиња на Лучин Дан 1854 године, од куда је и име добио. Као младић 1872 године напустио је свој кршни завичај и дошао у Београд, где га је његов земљак, пок. архимандрит Дучић, дао као шегрта у тадашњу познату радњу Радосављевића и Игњатијевића. То је почетак каријере нашег великог покојника.

Ускоро после доласка у Београд, чим је пукла Невесињска Пушка, Ђеловић је био први у редовима добровољаца, а после тога у низу небројених ратова који су вођени наш покојник никада није изостао. Његово је име познато широм наше целе Отаџбине као име великог патриоте.

Кад је 1882 године први пут основана Београдска Задруга за међусобно помагање и штедњу, као завод малих људи са незнатним уделима и малим капиталом, Лука Ђеловић је изабран био у управу и од тада он је у том заводу, који спада међу прве новчане заводе у нашој престоници, заузимао увек прво место до последњих дана свога живота.

Врло чуваран и шкрт за себе лично пок. Ђеловић је био врло издашан кад год би се захтевале материјалне жртве за неку општу ствар. Мало школован, а више самоук пок. Ђеловић је ценио и поштовао просвећеност, знање, школу и науку. Нарочито је волео српску песму и школску омладину.

То су у главне маркантне црте из живота и рада пок. Ђеловића. Ако све укупно узмемо и проценимо уверићемо се да је пок. Ђеловић живео за Српство, за слободу свога рода, за школу, за науку и за националну песму. Жудећи

за науком и ценећи је изнад свега он је од својих уста одвајао само да би што више уштедео за главну творницу науке свога племена, за овај наш престонички Универзитет.

Оснивајући своју Задужбину 1925 године за Београдски Универзитет, у основном писму пок. Ђеловић захваљује својим добрим пријатељима за савете и услуге да стекне оно што има, благодари Србији, која га је примила за свога грађанина у коју је дошао као нејако дете из Требиња у Херцеговини и у којој је целога свога века радио и текао да најзад све остави науци и Београдском Универзитету. Уверивши се у току свога живота да наука и привредни рад најјаче потпомажу правилан и сталан напредак свакога народа, и да се неговањем млађих нараштаја у савременој научној свестраној образованости и припремањем њиховим за привредни рад најбоље обезбеђује будућност народна, како културна тако и политичка, он је своју имовину оставио са изречном наменом : *На научне потребе и циљеве Универзитета*. Из кратког животописа покојниковог ми видимо једну ретку величину духа, један колос, који надмаша све своје савременике. Лука Ђеловић-Требињац тек отпочиње да живи као велики и славан човек свога народа.

Колико је он високо схватио значај науке, народне песме и народне мисли доказ је његово лично пожртвовање за опште добро. Кад је требало борити се за слободу свога рода он је с пушком у руци први био ; за науку, као главну подлогу озбиљне будућности свога народа, оставио је све што је стекао.

Хвала великом Покојнику како у име свих данашњих професора и студената, тако и у име свих оних који долазе и који ће све јаче моћи осећати величину и значај његовог великог дела на славу и срећу целог нашег народа. Хвала и слава Луки Ђеловићу!"

По говору Ректоровом, кренула је се пратња Узун Мир-

ковом ул., Кнез Михајловим венцем, Богојављенском ка Саборној цркви. Напред су ношени крст и кољиво; за њима је ишла музика, па покојникова одличја, венци, студенти с „Обилићем” на челу, свештенство, кола са ковчегом, у почасној пратњи чланова „Обилића”; за колима је ишла родбина, представник Владе, представник Београдске Општине, Ректор и професори Универзитета, Управни одбор Београдске Задруге и Народне Банке, официрски кор, културна, просветна и хумана друштва, поштоваоци, пријатељи, грађанство.

Спровод се зауставио пред домом Београдске Општине, у чије се име са покојником опростио потпредседник Општине г. Војислав Зађина овим говором :

„Један велики грађанин престоничке општине умро је. Умро је човек чије је име везано за изградњу једног читавог краја Београда. Лука Ћеловић је тај, коме грађани савскога дела града имају да захвале за данашњи изглед целог краја око Железничке станице до „Бристола”. Није било давно, када је цео тај простор пружао жалосну слику једног запуштеног краја, није давно, када се за време поплава саобраћало по томе крају чамцима.

А природни положај тога моста између два саобраћајна центра, између жељезничке и паробродске станице, морао је побудити једнога човека стваралачког духа, велике воље и истрајности у својим подухватима, какав је био пок. Лука Ћеловић, да своју замисао приведе у дело.

У томе циљу подигао је неколико палата : Београдску Задругу, „Бристал” и настао је да се изгради парк испред „Бристола”. Пре две године подигао је велику зграду у Загребачкој улици, а ове године наставио је изградњу још једне велике зграде у Загребачкој и Босанској улици.

Тиме је успео да привуче и остале привреднике да Карађорђеву улицу украсе, да се велики део трговине пренесе на Саву. С особитим уживањем учествовао је у изградњи палата, које је подизала Београдска Задруга, оби-

лазећи свакодневно рад. По причању својих познаника устајао би рано и излазећи из свога стана, преко пута Београдске Задруге, застао би пред кућом и први поглед бацио би на палату Београдске Задруге, затим на „Бристол“ и неколико пута осматрао тако и једну и другу зграду. Затим би се упутио у парк у Карађорђевој улици, где се бринуо о нези цвећа.

Био је велики усталац као грађанин и као одборник радио је само на корист општине и служио за пример. Оваквом својом делатношћу поч. Лука Ђеловић давао је прилике радничком свету, који је био незапослен да нађе себи хлеба, учествујући у изградњи овога краја.

У име Општине града Београда дубоко се клањам пред посмртним остатцима њеног великог грађанина и делаоца Луке Ђеловића. Нека му је светао спомен међу нама, слава и вечита хвала!"

Од Општине спровод је отишао у Саборну цркву, у којој је извршено свечано опело. У цркву су ковчег унели представници Београдске Задруге. Чиновејствовали су епископ нишки господин Доситеј са четрнаест свештеника, а са певнице је одговарао пун хор „Обилића“. По свршеном опелу у име цркве опростио се стари прота београдски, г. Божић, покојников парох, са поч. Ђеловићем овим речима:

„Позната је ствар да цркве у Старој Србији и Маћедонији нису имале потребна средства за служење, па је стога поглавар Српске Цркве образовао један одбор који ће се бринути о црквама и манастирима Старе Србије и Маћедоније.

Покојни Лука Ђеловић био је међу првим оснивачима одбора и дао је знатне прилоге за извршење ових циљева. Али на седници одбора учинио је примедбу да треба помагати не само цркве у Старој Србији и Маћедонији, већ и цркве у Босни и Херцеговини.

Многи сматрају да Лука Ђеловић није био добар хриш-

ћанин јер, веле, није посећивао цркву. Али ја ћу да утврдим да је био добар Хришћанин: он је испунио завет оснивача наше свете Цркве Христа Спаситеља, да нема веће љубави од оне која се чини за благо својих ближњих.

Лука Ђеловић био је богаташ, али је разлика између њега и јеванђелског богаташа у томе што је јеванђелски богаташ употребио своје богатство на своје личне потребе а Лука Ђеловић помогао је тим богатством друге . . .”

По свршеном опелу, ковчег су пред цркву изнели представници Народне Банке и Трговачке Омладине ; ту се са покојником, од стране Београдске Задруге, опростио председник Управног одбора, г. Михаило Шонда; он је рекао :

„Стално у интензивном раду, више од педесет година, корак у корак са нашом младом Краљевином, која развија сву снагу да се економски еманципује од силне суседне Монархије, Лука Ђеловић имао је то задовољство да као један од врло видних економских фактора дочека не само наше економско ослобођење од аустро-угарске монархије него и њену пропаст и коначно уједињење нашег троименог народа.

Иако релативно још врло млад човек, покојни Ђеловић уочио је да је за младу Кнежевину Србију веома потребно да се организује домаћи капитал како би се задовољиле потребе наше трговине за кредите. Ђеловић је, иако слабе теоријске спреме, ванредном природном бистрином уочио велики привредни значај који банке имају у прикупљању и организовању народног капитала. И док су тадашњи меродавни политички фактори, не верујући много у способност домаћег капитала, намеравали чак страним финансијерима да дају концесије за оснивање новчаничке борбе, Лука Ђеловић са друговима смело и окретно организује домаћи капитал и заснива 1882 Београдску Задругу. Њега није поплашио слом Прве Српске

Банке, њега није поплашио недостатак банкарско-технички спремних чиновника. Он је осећао и веровао у потребу стварања једног великог новчаног завода којим се отварало широко поље за рад после подизања железница, када је Србија привредно везана била са средњом Европом и ближим истоком. Београдска Задруга заснована је оне исте године када је проглашена Краљевина Србија, а скоро годину дана пре него што је објављен закон о Народној Банци.

Од тога времена па све до своје смрти стајао је покојни Лука на челу Београдске Задруге. Што је Београдска Задруга заузела једно од најугледнијих места међу нашим новчаним заводима у главном је заслуга Луке Ђеловића.

Покојни Лука Ђеловић почео је тако рећи ни из чега па је много створио. Али, и то је главно, он није гомилао благо да га има што више. Целога свога живота утирао је он сузе сиротињи. Иако по изгледу не особито нежан покојни Ђеловић био је човек необично добра срца. За време великог рата он је био једини који је, преко Црвенога Крста, слао новац улагачима у окупираним крајевима.

Ако је требало помоћи неки народни посао Ђеловић је ту био ; ако је требало стварати и помагати наше занатлије у Јужној Србији Ђеловић је био први и најглавнији. Ако је требало помоћи просвету и културу, Лука је био највећи и најиздашнији дародавац. Пример је зато српски Универзитет у Београду чији је велики значај уочио покојни Ђеловић те га и прогласио својим наследником.

Праштајући се у име Београдске Задруге с тобом за увек ја ти, драги Луко, довикујем: Ти си свој род љубио, за њ радио и за њ стварао. Твојим примером показао си младој генерацији како ваља живети и радити. Нека ти је зато, драги Луко, вечна слава! Слава ти!"

У 10¹/₄ спровод је кренуо Краљ Петровом ул. и зауставио се пред Народном Банком, да се, у име њено, опрости са дугогодишњим чланом Управног одбора, г. Андрија

Радовић, вицегувернер Банке. Г. Радовић је одржао овај говор :

„Судбина је хтела да наша привреда претрпи још један велики губитак смрћу Луке Ђеловића-Требињца.

Рад овог великог родољуба и ретког привредника обухвата читаву половину једног столећа.

Својом ретком енергијом, бистрином, особитом вредноћом и истрајношћу постао је од обичног радника један од најугледнијих привредника Краљевине Србије.

У Луки Ђеловићу у истини појављује се велики стваралачки дух наших кршних гора, коме се духу дугују ретки успеси на привредном пољу једног Михановића, једног Бабурице и многих других. Тако покојни Лука године 1883 бива биран за члана управног одбора Београдске Задруге у којој развија своје ретке способности, постаје њена душа и покретач, доводи је до завидне висине најпре у Краљевини Србији, па и у нашој садашњој Држави.

Од године 1912 пок. Лука је члан управног одбора Народне Банке Краљевине Србије, а од уједињења све до смрти угледан и ревносан члан управног одбора Народне Банке Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Његова ретка здрава памет, мудро расуђивање људи и прилика остали су јако запажени од свију његових другова у Банци, у којој је увек заузимао видно место. Нарочито се мора истаћи његов предани и енергични рад на спасавању имовине Народне Банке за време Европског Рата. Он прати први транспорт новца Народне Банке из Београда у Крушевац, одмах по објави рата 1914 године. Октобра 1915 год. он са гувернером г. Ђорђем Вајфертом спроводи имовину Народне Банке за Солун, а 6 децембра лађом преноси у Марсељ где стиже 16 децембра. У Марсељу Народна Банка притиче у помоћ избеглицама, а Лука Ђеловић је за то време дежурни члан Народне Банке. Почетком године 1919 покојни Лука вратио се у проширену Отаџбину у француском војном возу којим је пренесена

имовина Народне Банке од Марсеља до Земуна. Као верни чувар народне имовине пок. Лука испунио је предано и овом приликом своју дужност.

У скоро шестогодишњем раду са покојним Луком нарочито сам запазио његово скроз патриотско осећање према Краљу и држави. Кад је год била каква новчана потреба држави пок. Лука се одликовао нарочитом предусретљивошћу ; био је увек готов да се даде све што тражи држава. Он је био срођен с њом, уже породице није имао, своју мисао и бригу пренео је на општу ствар. Зато је он и заветовао сав свој велики иметак нашем Универзитету у Београду, нашој кули светиљи науке, које је он био толико жељан. Огласио је за своје наследнике универзитетску омладину, узданицу нашег народа.

Покојни Лука љубио је изнад свега српски народ, ничега није жалио да се оствари велики сан нашега народа : ослобођење и уједињење. У том великом послу видно је учествовао, а нарочито у буђењу националног духа и храбрењу наше потлачене браће и дочекао је да се његов сан оствари.

Вечна ти хвала, вечан ти помен и слава велики српски работниче Лука Ђеловићу!"

Пратња је затим прошла Кнез Михаиловом улицом, па Теразијама до Кајмакчаланске, где је стала да се у име „Обилића” опрости са великим добротвором г. Илија Пржић, потпредседник „Обилића”. Г. Пржић је одржао овај говор :

„Кад будући биограф покојног Ђеловића баци општи поглед на шездесетогодишњи живот и деловање његово, утврдиће да је основна мисао, којом су надахнута сва његова дела, једно јако патриотско осећање.

Поред науке он је помагао и песму, основавши задужбину у корист А. П. Д. Обилић. Он је песму много волео, а и сам је био певач. Но у песми он није гледао само једну

пролазну забаву, већ је налазио да је песма велики подстрекивач националне мисли, којој је он посветио свој живот. Он је са великим интересовањем пратио рад наших културних друштава, нарочито „Обилића”, који је узео за циљ да шири песму, и да проносећи песму кроз цео наш народ, шири патриотска осећања. За Луку Ђеловића величина народа је кад се удружи мозак и срце. Мозак је наука, срце је песма. У А. П. Д. Обилићу, које је окупило младе раднике на науци, са циљем да песмом унесе подстрек у наш народ, покојни Ђеловић нашао је остварену своју замисао. Оснивајући задужбину у корист А. П. Д. Обилић, он је дао израза своме осећању речима: „Младост је, нека пева! Али је песма Обилића оно што диже српску душу, што крепи српски народ, што му даје полета у његовим племенитим напорима за напредак и улева утеху у часовима бола и страдања. Обилић је пронео лепу српску песму широм целе наше земље, од Београда до Кајмакчалана, до Загреба и до Љубљане, кроз све словенске земље; он је представљао у нас и на страни нашу уметност и културу; он је свуда служио на част омладини, Универзитету, Српству, целом нашем народу; он је тиме учинио једно велико културно и национално дело, које ја високо ценим...”

По свршеном говору г. Пржића спровод се кренуо гробљу, где се са покојником, у име оних чији су темати награђивани о Св. Сави наградама поч. Ђеловића, опростио г. Др. Стеван Ђирковић, писар Министарства Иностраних Дела, овим говором:

„После Мише Анастасијевића, пок. Лука Ђеловић највећи је добротвор просвете, нашег Универзитета и наше науке напосе. Он је учинио највише што је човек као појединац својим средствима могао да учини у томе правцу.

Нека му је зато још једном вечна хвала и слава од стране пређашње и садашње универзитетске омладине”.

Над отвореном раком, у којој ће поч. Лука Ђеловић боравити вечни сан, у име студената Београдског Универзитета, опростио се са покојником студент права Божидар Костић, овим речима:

„Жудан науке и рада покојни Ђеловић све време проводио је у неуморном раду. Благ и питоме нарави, нежна срца и племените душе, он је као такав био свуда радо виђен, пријатељски дочекан, јер је у својим односима са друговима био изразит представник наше расе: добар, срдачан, насмејан, дружељубив и пожртвован до самозаборава.

Велики наш добротворе! Велика је жалост наша, туга тешка и претешка, јер те оплакујемо у тузи и истовремено жалимо и као националног радника, доброг трговца, ваљаног грађанина и великог добротвора наше академске омладине.

Погружени пред твојим одром стојимо с једном једином молбом коју немим погледима упућујемо Свевишњем да ти широм отвори анђеоске двери и да рајски покој твојој племенитој души”.

Тачно у 12 часова, пошто се са покојним Ђеловићем, са неколико топлих патриотских речи, опростио парох г. Стева Самарцић, спуштен је ковчег са телом поч. Ђеловића у породичну гробницу, коју је себи покојник подигао још за живота. Присутни су били Ректор, професори и студенти Универзитета, Управни Одбор Београдске Задруге, и многи пријатељи и поштоваоци.

16 августа 1930 год. на дан прве годишњице смрти поч. Ђеловића Задужбина је одржала свечан годишњи помен поч. Ђеловићу у Саборној Цркви. По свршеном помену, коме су присуствовали Ректор, Савет и професори и студенти Универзитета, сви присутни отишли су на гроб покојников, где је освећена биста поч. Ђеловића. Бисту је израдио вајар г. Живан Лукић.

Гроб Луке Теловића

0
ЗАДУЖБИНА
ЛУКЕ ЂЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА
БЕОГРАДСКОГ ТРГОВЦА
УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ
ПОСТАНАК И ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ДО 31 ДЕЦЕМБРА 1931.

Задужбина Луке Ђеловића - Требињца, београдског трговца, Универзитету у Београду

(Постанак Задужбине и извештај о досадањем раду).

Задужбина Луке Ђеловића — Требињца, београдског трговца објављена је на дан Светога Саве, 27 јануара 1926 год. Тога дана, тадањи ректор Универзитета, Господин Павле Поповић, прочитао је ово:

ОСНОВНО ПИСМО О ОСНИВАЊУ ЗАДУЖБИНЕ ЛУКЕ ЂЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА, БЕОГРАДСКОГ ТРГОВЦА.

Захвалан из све душе Богу и свима добрим пријатељима својим који ме саветима и услугама помогоше да стечем своје имање;

благодаран Србији, која ме је примила као свога грађанина и у коју сам још као нејако дете дошао из Требиња у Херцеговини, мога места рођења, и у којој сам целога века радио и текао;

уверен да Наука и Привредни Рад најјаче потпомажу правилан и сталан напредак свакога народа и да се неговањем млађих нараштаја у сувременој васколикој научној образованости и припремањем истих за привредни рад најбоље обезбеђује будућност народна, и културна и политичка;

а желећи дати јасна доказа и о својој усрдној захвалности Краљевини Србији, мојој новој постојбини, и о

своме великоме поштовању Науке, које сам целога века жудан био, а којој је данас средиште и главна творница за цело Српско Племe *Универзитет Краљевине Србије у Београду*, оснивам задужбину под именом

„ЗАДУЖБИНА ЛУКЕ ЂЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА,
БЕОГРАДСКОГ ТРГОВЦА”,

којом ће руковати Одбор састављен од Ректора, Про-ректора, Декана и Продекана свих факултета Београдског Универзитета.

Овој задужбини одмах уступам моје имање у Јаворској улици, по тапији потврђеној код Првостепеног Суда за град Београд 9 маја 1914 год. № 19431, а остало моје имање прикључиће се овој задужбини после моје смрти.

Само чист приход задужбине има се трошити и употребљавати на научне потребе и циљеве Универзитета, а основни капитал не сме се ни у ком случају смањивати.

Правила о руковању овом задужбином и о распоређивању чистог прихода њеног сваке године на поједине потребе и циљеве универзитетске да изради Универзитетски Савет београдског универзитета. Та правила могу се мењати само сваке десете године.

А жеља ми је да у та правила уђу и ове одредбе:

1) да се сваке године утврђује предрачун по коме ће се, у идућој години, по колика сума од чистог прихода задужбине и на коју потребу или циљ кога факултета утрошити, или, ако је за извесну потребу нужна повећа сума, задржавати док се поступно не прикупи потребна сума;

2) да се тај годишњи предрачун утврђује тек по оцени образложеног предлога свакога факултета, да му се за означене научне потребе и циљеве одреди предложена сума из прихода овога фонда;

3) да свака катедра, научна збирка, институт, лабораторија и т. д. која би се о трошку ове задужбине установила, као и зграда која би се за смештај таквих збирака

или установа о трошку исте задужбине саградила, мора носити моје име;

4) да сви научни списи, који би били печатани о трошку овога фонда, као и сви резултати, који би се постигли научним истраживањима о трошку ове задужбине, ако би се објављивали, морају бити обележени да су печатани, односно постигнути помоћу ове задужбине;

5) да се, сваке године, расписује извесна награда за расправу какве научне теме, ради утакмице универзитетских студената. Тему ће наизменично одређивати сваки факултет за своје слушаоце;

6) да се свака сума, која би била предвиђена у годишњем предрачуну за какву одређену потребу, а не би била утрошена, као и сваки преостатак од предвиђених утрошака, — уноси у основни капитал задужбине ради увећања исте, и најпосле

7) да се сваке године објављује извештај о стању ове задужбине.

Молим Задужбински Савет, да изволи издејствовати да се ова моја задужбина озакони.

23. децембра 1925 год.

Београд.

Л. Ђеловић, с. р.

Одмах после читања Основног писма, Господин Ректор је саопштио и друго писмо, којим се извештава да поч. Ђеловић „ставља одмах на расположење у обвезницама 7% државног зајма суму од 1,000.000 дин., која се има прикључити Задужбини”.

Своју намеру о оснивању Задужбине саопштио је поч. Ђеловић Господину Ректору Универзитета још крајем децембра 1925 год., изјавивши жељу да се оснивање Задужбине објави на дан Св. Саве. Универзитетски Савет на својој седници од 4 јануара 1926 год. примио је, на основу Закона о Универзитету и Опште Универзитетске Уредбе,

оснивање Задужбине и одмах умолио Господина Министра за надлежно одобрење. 31 марта изишао је указ о озакоњењу Задужбине; указ гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р I

по милости Божјој и вољи народној
Краљ Срба, Хрвата и Словенаца

На предлог нашег Министарства Просвете, а по саслушању Државног Савета, и на основу чл. 3 Закона о Задужбинама одобравамо да се оснује Задужбина под именом:

„Задужбина Луке Ђеловића — Требињца, београдског трговца“ на просветне циљеве, којом ће управљати Српски Универзитет у Београду.

Наш Министар Просвете нека изврши овај указ.

Александар, с. р.

30 марта 1926 год.

Београд.

Министар Просвете,

Ст. Радић, с. р.

Према одредби Основног писма, Универзитетски Савет је, на својој седници од 14 јуна 1926 год., одредио Одбор за израду правила Задужбине; у Одбор су ушла г. г. професори Универзитета Слободан Јовановић, Живан Спасојевић, Никола Вулић, Ђорђе Нешић, Владимир Ђоровић, Тихомир Ђорђевић, Драгутин Ђорђевић и Недељко Кошанин. Одбор је дао основне идеје правила; тај нацрт је затим послат свим факултетима на мишљење, и, по добивеним извештајима, Универзитетски Савет је на својој седници од 8 априла 1929 године прописао ова

П Р А В И Л А О РУКОВАЊУ ЗАДУЖБИНОМ ЛУКЕ ЋЕЛОВИЋА.

Члан 1.

Основним писмом од 23 децембра 1925 године установљена је „Задужбина Луке Ћеловића — Требињца“, која је указом од 31 марта 1926 године ЗБр. 40539 озакоњена и правно постала.

Чист приход ове Задужбине употребљаваће се на научне потребе и циљеве Универзитета, по утврђеном годишњем предрачуноу.

Члан 2.

По жељи оснивачевој Задужбином Луке Ћеловића руковаће Одбор састављен од Ректора, Проректора, Декана и Продекана свих факултета Београдског Универзитета.

У колико се овај Одбор по своме саставу сада не разликује од Универзитетског Савета водиће нарочити Записник и зваће се увек Одбор Задужбине Луке Ћеловића кадгод решава питања која се тичу руковања овом Задужбином.

Члан 3.

Правила о руковању овом Задужбином и о распоређивању чистог прихода његовог сваке године на поједине потребе и циљеве Универзитета израдиће Универзитетски Савет Београдског Универзитета. Та Правила могу се мењати само сваке десете године.

Члан 4.

Под научном потребом подразумева се како разрађивање научних питања у виду писмених састава, тако и научне екскурсије, испитивања у лабораторијама, као и у библиотекама, на терену, архивама и научним центрима, откупљивање збирки од научног значења и библиотека, издавање научних и стручних радова, уџбеника и часо-

писа. Исто тако Задужбина има да служи и за све остало што одговара циљевима и потребама Университета по оцени Универзитетског Савета.

Члан 5.

Од чистог годишњег прихода издвајаће се сваке године потребна сума на име награде за светосавске темате студената свих факултета, рачунајући по један темат на сваки факултет и по 2000.— динара награду. Ако у ком факултету неке године не би била додељена никоме награда, било зато што није нико радио темат, било пак што није добро израђен, та награда ће се уносити у основни капитал Задужбине (тачка 6. Основног писма).

Члан 6.

Суму која преостане од целокупног прихода, по одбитку суме за темате (чл. 5) и режиске трошкове распоредиће према образложеним предлозима појединих факултета годишњим предрачуном Универзитетски Савет.

Члан 7.

Сваки факултет, на позив Универзитетског Савета, дужан је образложити врсту и потребу научног испитивања и суму која би се за то захтевала.

Члан 8.

Сваки писмени састав који би био награђен и објављен о трошку овога Фонда, а исто тако катедра, научна збирка, институт, лабораторија и т. д., која би се о трошку ове Задужбине установила, као и зграда, мора носити обележје да је о трошку ове Задужбине набављена или израђена.

Члан 9.

Ректорат ће сваке године објављивати извештај о стању ове Задужбине.

Ова Правила прописује Универзитетски Савет на основу Основног писма о оснивању Задужбине од 23 децембра 1925 године”.

Краљевића Марка ул. бр. 1

Задужбина је почела свој рад, по изричној жељи поч. Ђеловића, још за његова живота, и то са приходима од имања у Јаворској ул. бр. 7 и од интереса од 1,000.000.— дин. у обвезницама ратне штете. По престанку поч. Ђеловића од тога прихода употребљено је дин. 286.367, највећим делом, на израду мермерних спомен-плоча погинулим студентима и наставницима Универзитета; остатак је подељен, у смислу Основног писма, а одлуком Универ-

зитетског Савета од 29 јуна 1929 год., на научне циљеве и друге потребе Универзитета, овако:

Према представкама и захтевима свију факултета, Универзитетски Савет одлучује да се прва помоћ из Задужбине Луке Ђеловића — Требињца, београдског трговца, подели овако:

„1) Богословском факултету као помоћ факултетском часопису „Богословље” дин. 5000.—; 2) Правном факултету за криминални институт дин. 10.000.—; 3) Др. Ксенофону Шаховићу, в. проф. Медицинског факултета, на име помоћи за проучавање гушавости по Јужној Србији, дин. 5.000.—; 4) Философском факултету за израду централног каталога свих семинара, кабинета и института философског факултета дин. 15.000.—; 5) Пољопривредном факултету 10.000.—, с тим да се ова помоћ подједнако подели г. г. Др. Т. Локоту и Др. Н. Васиљеву за научна испитивања. Сваки факултет је дужан да поднесе тачан извештај о утрошку додељене суме”.

Одмах по смрти великога добротвора Универзитет је предузео, у смислу Основнога писма, управу над целокупном имовином поч. Ђеловића. По решењу Универзитетског Савета, а опет по одредбама Основног писма, конституисан је Одбор за управу Задужбином. У одбор су ушли г. г. Др. Чедомиљ Митровић, ректор Универзитета, Павле Поповић, проректор Универзитета, Др. Милорад Поповић, декан Философског факултета, Др. Милета Новаковић, декан Правног факултета, Др. Коста Тодоровић, декан Техничког факултета, Др. Милан Влајинац, декан Пољопривредног факултета, Др. Александар Игњатовски, декан Медицинског факултета, Др. Стеван Димитријевић, декан Богословског факултета, Др. Недељко Кошанин, продекан Философског факултета, Др. Тома Живановић, продекан Правног факултета, Ђорђе Мијовић, продекан Техничког факултета, Др. Ђорђе Јовановић, продекан Пољопривредног факултета, Др. Ђорђе Јоанновић, продекан Медицин-

ског факултета, и Др. Лазар Мирковић, професор Богословског факултета.

Одбор је одржао своју прву седницу првога дана нове школске 1929/1930 године. У почетку седнице г. Ректор је упознао све чланове са оснивањем Задужбине, истакао њен огромни значај по Универзитет, изложио укратко живот и заслуге поч. Ђеловића и умолио Одбор да ову прву седницу посвете успомени великога добротвора; сви, на позив Господина Ректора, посветили су један минут ћутања спомену на покојника, и завршили овај први, комеморативни део седнице, узвиком „Слава и хвала Луки Ђеловићу!”

Како се Одбор, по одредбама *Основнога писма* и *Правила* о руковању Задужбином, разликује од Универзитетског Савета, и мора функционисати сасвим независно од Савета, на предлог г. Ректоров Одбор доноси одлуку „да председник Одбора буде увек ректор Универзитета, а потпредседник по годинама живота најстарији члан Одбора. За секретара Одбора изабран је г. Павле Стевановић, секретар Универзитета”. На тој првој седници г. Ректор је обавестио чланове о свему што је дотле урађено на свршавању законских формалности за дефинитивно предавање наслеђа Задужбини. Одбор је примио знању и одобрио све дотадање кораке и овластио г. Председника да продужи акцију у томе правцу. Већ на другој седници Одбора, држаној 9 октобра 1929 год. Председник је саопштио Одбору решење судије неспорних дела Првостепеног Суда за град Београд од 8 октобра 1929 год. М.Бр. 9563-Л-158 „да се целокупна покретна и непокретна имовина пок. Луке Ђеловића, бив. трговца из Београда, изложена у реферату овога решења а према списку пописа преда на управу и старање „Задужбини Луке Ђеловића — Требињца, београдског трговца”, односно Одбору ове Задужбине који састављају Ректор, Проректор, декани и продекани свих факултета Београдског Универзитета, с тим да Одбор може ову имовину користити у смислу и

границама Основног писма и тестаментa пок. Луке Ђеловића”.

Тада је тек почела стварно да живи *Задужбина Луке Ђеловића — Требињца, београдског трговца*, на Универзитету у Београду. Од свога оснивања до 31 децембра 1930 године, Одбор је одржао 20 седница, на којима је решавано о 74 разна предмета. Неке од седница су, због важности и прешности послова, држане по неколико дана узастопце, често пута и дубоко у ноћ. Требало је сву заоставштину примити, средити, проверити, све законом регулисати, деликатна питања односа са Београдском Задругом решити. Све се то извршило у најкраћем могућем времену, тако да је већ у половини 1930 год. Задужбина почела свој нормалан рад. Да би тај рад и правилно функционисао, Одбор је, поред секретара, ангажовао још овај персонал: за благајника Задужбине изабран је г. Драгослав Тодоровић, благајник Универзитета, за управника имања, г. Др. Урош Стајић, пензионер; за свршавање послова код власти и суда ангажована је адвокатска канцеларија г. г. Радовановића и Симића.

Од крупнијих послова у току протекле године свршени су ови:

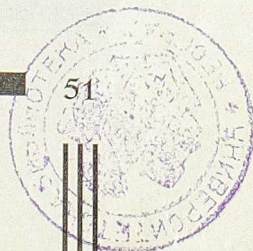
1) На основу цитираног решења судије неспорних дела Првостепеног суда за град Београд, које је оснажено одлуком Апелационог Суда, одмах је тражено да Београдска Задруга сву имовину, која се код Задруге водила на име поч. Луке Ђеловића, пренесе на Задужбину. За пријем те имовине одређени су г. г. Чед. Митровић и Милорад Поповић који су на седници од 3 окт. 1929 известили Одбор да су примили целокупну имовину поч. Луке Ђеловића, која је била на чувању код Београдске Задруге, и да су је предали на чување Државној Хипотекарној Банци.

2) На основу одборског решења г. Председник је, са адвокатом г. Симићем, извршио пренос тапија за имања

у Јаворској ул. бр. 7 и Краљевића Марка бр. 1, и о томе обавестио Одбор на седници од 12 новембра 1929.

3) Одбор је одмах приступио регулисању односа Задужбине према Београдској Задрузи, пошто се главни део заоставштине поч. Ђеловића састојао у акцијама Београдске Задруге. После дугих и детаљних преговора, Одбор је на својој седници од 16—18 јануара 1930 одлучио да прими ово решење: Задужбина даје своје акције Београдске Задруге, 2814 комада, и доплаћује још 3,700.000.—дин., и за ту вредност добија у својину две куће постојеће на углу Карађорђеве ул. бр. 65 и на углу Загребачке и Босанске ул. Ова трансакција је извршена на основу процене вредности поменутих кућа, коју су извршили г. г. Ђорђе Мијовић, Никола Несторовић и Светозар Јовановић, професори Техничког факултета, и на основу писменог реферата, о правној страни ове трансакције, који су поднели г. г. Живојин Перић, Драгољуб Аранђеловић и Живан Спасојевић, професори Правног факултета. Пошто су се са овом куповином сложили и Г. Министар Просвете и Државни Савет, изабран је један ужи одбор, у који су ушли г. г. Чед. Митровић, М. Поповић, Ђ. Мијовић и М. Влајинац, који је ствар привео крају и на седници од 3 маја 1930 год. саопштио Одбору Задужбине уговор о купопродаји; пренос тапија је извршен истог дана кад и потпис уговора, чиме је и питање односа Задужбине према Београдској Задрузи дефинитивно уређено. У целом овом раду Одбору је био од неоцењиве помоћи савестан и зналачки рад г. Др. Милана Тодоровића, професора Правног факултета.

4) По решењу Одбора од 17 и 30 октобра 1929 одлучено је да се на гробу поч. Ђеловића подигне споменикбиста, и умољени су г. г. Бранко Таназевић и Бранко Поповић, професори Техничког факултета, да оцене поднесене моделе и воде надзор над израдом бисте. Споменик је освећен 16 августа 1930 год. на дан годишњег парастоса поч. Ђеловићу.

5) По решењу Одбора Задужбине, цела библиотека поч. Ђеловића пренесена је у Универзитетску Библиотеку, уређена, каталогизирана и смештена у посебне ормане; она ће се чувати у Библиотеци као засебна „Библиотека Луке Ђеловића”. На седници од 2 априла 1930 прочитан је извештај Универзитетске Библиотеке да је решење Одбора извршено.

6) На седници 14 маја 1930 год. изабран је за управника имања Задужбинског г. Др. Урош Стајић, и дата су му детаљна упутства за рад;

7) На седници од 17 јуна 1930 год. решено је да се, на основу стручног реферата г. г. Др. Николе Вулића и Владимира Ђоровића, откупи нумизматичка збирка поч. Љубе Ковачевића. По мишљењу референата, збирка је од драгоцене вредности, јер садржи најпунију колекцију најређих старих српских новаца. Откупљена је за суму од 450.000 дин.

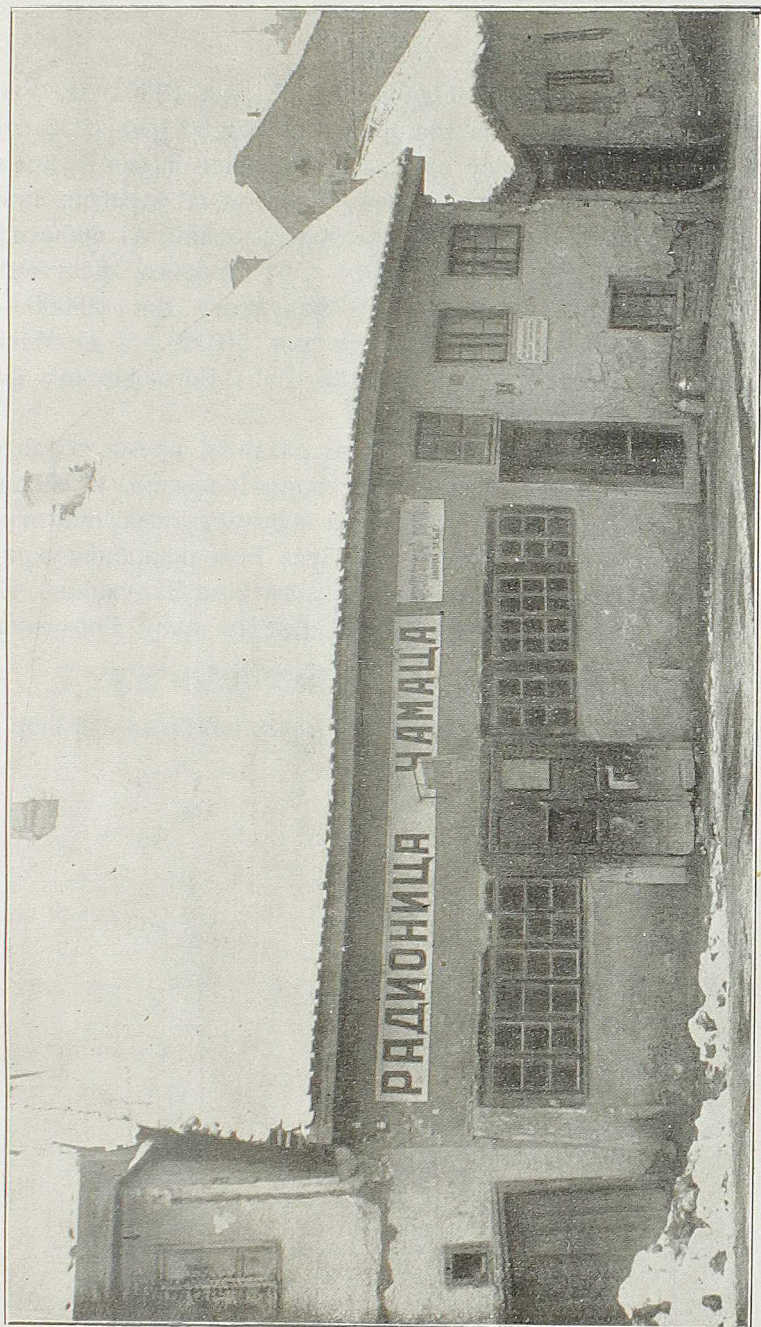
8) На седници од 17 јуна 1930 год. Одбор Задужбине одлучио је да стави на расположење Универзитетском Сенату суму од 379.534 дин. да је, у смислу Основног писма подели факултетима на научне сврхе Универзитета;

9) Како први план за израду спомен-натписа на кућама Задужбине није успео, Одбор је на својој седници од 27 децембра 1930 год. одлучио да се поново приступи изради планова натписних плоча;

10) На седници од 27 децембра 1930 год. изабран је Одбор који ће прегледати цео досадашњи материјал и израдити предлог за образовање фондова за одржање зграда и амортизовање њихове вредности;

11) На седници од 27 дец. 1930 примљен је предлог да се у парку у Карађорђевој улици подигне спомен-биста поч. Ђеловићу, о трошку Задужбине. Израда бисте извршиће се чим се од надлежних добије потребно одобрење.

12) На седници од 27 децембра 1930 одлучено је да се, на основу Основног писма, изради извештај о раду Задужбине до 31 децембра 1930 год.

Кућа у Јаворској ул. бр. 7

* * *

На основу решења Одбора од 17 јуна 1930 год. Универзитетски Савет на својој седници од 30 јуна 1930 год. одлучио је, на основу одредаба Основног писма, а према образложеним захтевима факултетâ, да се одређена сума од 379.534.— дин., ове године подели овако: а) Философском факултету дин. 104.534.—; б) Правном факултету дин. 50.000.—; в) Техничком факултету дин. 90.000.—; г) Пољопривредном факултету дин. 50.000.—; д) Медицинском факултету дин. 65.000.—; њ) Богословском факултету дин. 20.000.—.

Факултети су додељене суме раздали, према образложеним пријавама, члановима својих колегија, и њихови извештаји о научним пословима и резултатима, постигнутим помоћу из Задужбине поч. Луке Ћеловића, биће укратко објављивани у годишњим извештајима Задужбине. Извештаји већ добивени штампају се на крају Споменике.

ЗАДУЖБИНА
ЛУКЕ ЂЕЛОВИЋА — ТРЕБИЊЦА
У КОРИСТ АКАДЕМСКОГ ПЕВАЧКОГ ДРУШТВА „ОБИЛИЋ“

Задужбина у корист академског певачког друштва „Обилић“

21 јануара 1928 године упутио је поч. Ђеловић ово писмо ректору Универзитета:

„Господине Ректоре,

Част ми је саопштити Вам, да сам одлучио да оснујем задужбину у корист Академског Певачког Друштва „Обилић“. Ова ће задужбина носити име:

„Задужбина Луке Ђеловића — Требињца у корист Академског Певачког Друштва „Обилић“.

У ту сврху шаљем Вам као свој први прилог томе фонду 100.000 (сто хиљада) динара у обвезницама државног зајма 7% с молбом, да овим фондом рукује Универзитетска Управа а да чист приход ужива друштво „Обилић“.

Као стари пријатељ Универзитета и његове омладине, ја желим да овога пута одликујем једно од најстаријих и најбољих студентских удружења, и да му помогнем колико могу у испуњавању његове велике мисије. Младост је — нека пева! Али је песма „Обилића“ оно што диже српску душу, што крепи српски народ, што му даје полета у његовим племенитим напорима за напредак и улева утеху у часовима бола и страдања. „Обилић“ је пронео лепу српску песму широм целе наше земље, од Београда до Кајмакчалана, до Загреба и Љубљане, кроз све словенске земље; он је представљао у нас и на страни нашу умет-

ност и културу; он је свуда служио на част омладини, Универзитету, Српству, целом нашем народу; он је тиме учинио једно велико културно и национално дело, које ја високо ценим.

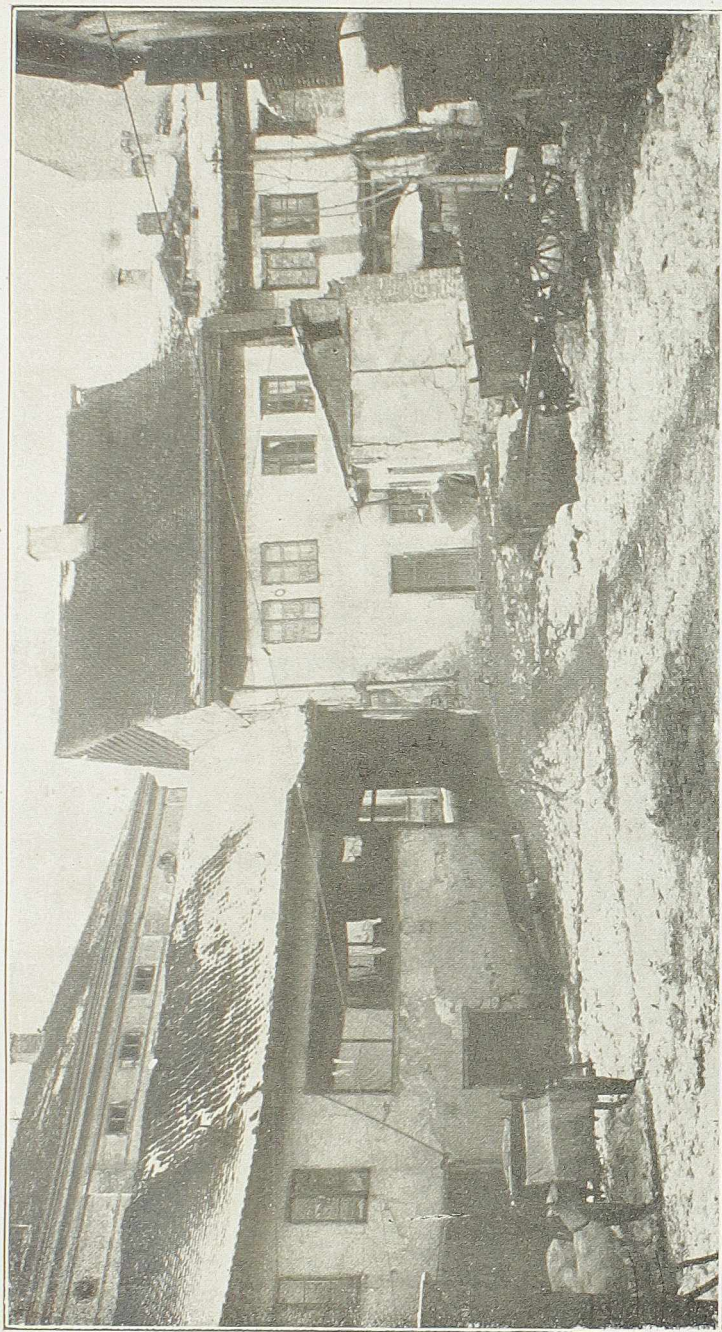
Нека би Бог дао да „Обилић” врши исту службу просветну и националну и даље, дуго и дуго, деценијама и вековима.

С одличним поштовањем,

Лука Ђеловић, с. р.”

Писмо је прочитано на прослави Св. Саве 1928 год. и одмах је тражено законско одобрење оснивања ове Задужбине. Указом Њ. В. Краља од 29 августа 1928 године одобрено је оснивање ове Задужбине, којој је пок. Ђеловић, на Св. Саву 1929 год., додао још 100.000 динара у обвезницама државног зајма 7%.

Кућа у Јаворској ул. бр. 7 (двориште)

ИЗВЕШТАЈИ.

Извештаји.

По гласу Основног писма т. 4 „сви научни списи, који би били печатани о трошку овога фонда, као и сви резултати, који би се постигли научним истраживањима о трошку ове Задужбине, ако би се објављивали, морају бити обележени да су печатани, односно постигнути помоћу ове Задужбине”. Годишњи извештаји бележиће редовно све резултате и публикације, које се појаве о трошку Задужбине; засад Одбор објављује досад приспеле кратке извештаје г. г. наставника, који су добили помоћ.

Сем наведених помоћи, Одбор Задужбине на својој последњој седници одлучио је да се изда из Задужбине 10.000 динара за набавку једног спектрографа за Физички Завод. Спектрограф ће стати много више, око 40.000 динара, али три четвртине цене сноси Рокфелерова Фондација, под условом да четврту плати Завод. — На истој седници додељена је и Скопском Факултету помоћ од 10.000 динара за издање споменице о десетогодишњици од оснивања Факултета.

* * *

Савету Философског факултета.

Од 31. августа до 7. септембра т. г. одржан је у Лијежу међународни *Конгрес за Општу Механику*. Захваљујући помоћи добијеној из Фонда Луке Ђеловића, потписани је

учествовао на томе Конгресу и на њему приказао један свој научни рад о чему му је част поднети Савету следећи извештај:

Рад Конгреса, који је одржан под покровитељством Краља Белгије и на коме су узели учешћа делегати готово свих држава Европе и Америке, отворен је у присуству белгиских највиших просветних власти и састојао се у обавештењима и предавањима најпознатијих стручњака о последњим напрелима и новинама у областима Опште Механике, као и у саопштењима појединих учесника о новим резултатима до којих су дошли. Време између конференција и приказа нових резултата било је испуњено корпоративним посетама изложба у Лијежу и Анверсу, и великих индустријских предузећа у разним крајевима Белгије.

Потписани је на Конгресу активно учествовао приказом свога рада о спиралној трансмисији кретања, којим је решен проблем да се помоћу чврсте кинематичке везе између појединих органа машина за трансмисију изврши континуалан прелаз снаге са једног кружног зупчаника на друге различних пречника, без и једног тренутка прекида кинематичке везе. Принцип је приказан и као практички остварен на моделу који даје материјалу реализацију математичког решења проблема. Извод тога рада одмах је оштампан у књизи о радовима Конгреса, која је изашла још за време његовог трајања, а биће оштампана у свој потпуности у књизи у којој ће бити објављен целокупан рад Конгреса.

Захвалан Фонду Луке Теловића на могућности коју му је дао да прикаже свој рад на месту и у прилици где је то било од највећег интереса учинити, потписани захваљује и Савету Факултета на одлуци, која му је прибавила ту могућност.

31. Октобра 1930 г.

Београд.

Проф. Теориске Математике

Мих. Петровић, с. р.

Савету Философског факултета.

Савет Философског факултета изволео ми је одредити новчану помоћ ради археолошког испитивања на месту где је 1918 г. откривена чувена некропола код Требеништа. Част ми је поднети извештај о том свом испитивању.

Ову некрополу открили су случајно Бугари пред сам крај рата. Они су нашли 7 гробова, у којима су лежале многе драгоцене ствари. Првих 5 гробова раскопали су нестручни људи, а само последња два један бугарски археолог. Зато је потписани мислио да првих 5 гробова треба наново раскопати, јер су можда они који су их раскопали, не знајући како се ти послови раде, превидели у њима штогод. У томе се потписани није преварио и у неким од тих гробова нашао је ствари не без вредности за науку. С друге стране, помишљао је потписати да су Бугари могли превидети и неки гроб, јер су морали радити на брзу руку услед офанзиве наше војске. Потписани је копао на великом броју места између оних 7 гробова и око њих, тражећи нове гробове. Сва су та раскопавања остала безуспешна изузевши на једном месту. На том месту откривен је један нов гроб.

Овај нови гроб био је пун за археологију и за музеј веома важних предмета од злата, сребра, бронзе, гвожђа итд. Поменућемо златну маску, златну рукавицу, златне сандале, позлаћено огледало(?), велики сребрни рог с позлатом, три сребрне чаше такођер с позлатом, сребрно ченгеле, многобројне игле од сребра, копче сребрне, велики бронзани кратер, бронзану алфору, два треношца, неколико мањих судова од бронзе, мач од гвожђа, гвоздено копље, судић од стакла у више боја, велику урну од иловаче, диван шлем од бронзе, много ћилибарских зрнаца итд. Неки су од ових предмета уникати у археологији, као нпр. сандале, кратер, велики треножац и др. У уметничком погледу неки су од њих изванредна израда, као кратер са својим сјајним дршкама и сјајним рељефима на врату или поменути велики треножац.

За историју уметности и историју наше земље у пра-старо доба овај гроб је од нарочитог значаја. Он нам је пружио неколико нових и веома лепих примерака уметничке делатности у Грчкој за архајске периоде њене. Он нас упознаје с неким погребним обичајима Илирије који нам досад нису били познати. По њему и по осталим гробовима код Требеништа можемо судити о везама између јужних крајева данашње Југославије и некадашње Грчке, о богатству и моћи кнезова у охридској области тог доба, и о многим другим важним стварима у време из кога је некропола код Требеништа. За музеј нашег Универзитета благо нађено у новом гробу представља једну богату збирку од несравњиве вредности.

Сматрамо за потребно нагласити да смо ми овај гроб откопали с највећом пажњом и по свима правилима модерног откопавања. Зато ће наш извештај о том откопавању у многим допунити и кориговати извештај бугарских археолога о откопавању осталих 7 гробова код Требеништа. Њихов извештај отворио је један низ питања на која наш извештај даје дефинитиван одговор.

Нађени предмети нису били увек у најбољем стању кад су ископати. Потписани је мислио да му је дужност да их рестаурира. Колико је то могло бити учињено, он је то урадио. На жалост, у Београду нема препаратора који би били у стању да изврше ове рестаурације боље.

Оно што су Бугари нашли у првих 7 гробова однесено је за време рата у Софију и сад се тамо све налази у софијском музеју. Ради рестаурисања оног што је нађено у новом гробу и ради тумачења извесних предмета из нашег гроба било је неопходно потребно видети збирку из Требеништа у Софији. Потписани је зато отпутовао тамо. После се указала потреба да се посети и Пловдив, где су у околини нађене такођер сјајне и сличне старине отприлике из истог доба.

Потписани је мислио да ово откриће треба да добије што шири публицитет. Данас је обичај да се важна архе-

олошка открића објављују и у листовима и часописима за ширу публику. Потписани је стављао податке о новом гробу и фотографије старина нађених у њему и домаћој и страниј журналистици. Врло леп чланак о новом гробу из Требеништа изишао је у *Illustrated London News*, а спремљен је добар чланак и за фебруарски број *Revue des Beaux Arts*.

Научну публикацију о овом открићу спремио је потписани за *Jahreshefte des österr. arch. Institutes*. Она је већ послата редакцији тог угледног часописа. Сlike се већ раде у Бечу. У публикацији биће сви нађени предмети донесени што у фотографијама што у цртежима.

Потписани је мислио да му није дужност само да изврши откопавање код Требеништа, да обради нађене старине и да их спреми за штампу. Он је сматрао исто тако за дужност да проучи у археолошком погледу цео тај крај где се налази Требениште. То је морао учинити већ и због тога што је требало одговорити на питање ко су и откуда били покојници сахрањени у 8 гробова код Требеништа. Требало је видети да ли се у близини налази нека варош која је могла бити њихова престоница. Потписани је доиста нашао трагове једне вароши и разгледао рушевине једног огромног и тврдог града. На жалост, из извесних разлога он на тим местима није вршио откопавања те није у стању да одговори из кога су они времена.

Потписани се нада да је Савет Философског факултета у довољној мери обавестио о свом раду. Он се захваљује Савету за велико поверење које му је указао. У исто време слободан је изјавити да ће факултету увек стајати на расположењу кад буде у питању археолошко испитивање наше земље и универзитетски музеј.

1 јануара 1931,
Београд.

Н. Вулић.

Ректорату Универзитета.

Ботаничком Заводу и Башти Универзитета у Београду, дата је сума од 15.000 динара из Фонда Луке Теловића - Требињца, а за штампање 3-ће свеске часописа: „Bulletin de l'institut et du jardin botaniques de l'Université de Belgrade”.

Част ми је известити, да је 3-ћа свеска већ у штампи, као што се види из два приложена сепарата и биће завршена током јануара са следећим садржајем :

1. R. Lloyd Praeger: Two new Semperviva from Macedonia.
2. Sv. Murbeck: Die in den Sammlungen der Universität zu Beograd enthaltenen jugoslavischen Verbascum-Formen.
3. Karl Maly: Satureia-Arten Südserbiens.
4. N. Košanin: a) Über den Dimorphismus der Blätter bei Juniperus foetidissima; b) Samtucus debrana n. sp.
5. Pavle Černjavski: a) Die Pflanzen einiger Kalktuffe von Südserbien; b) Fossile Koniferen in pliozänen Mergelablagerungen bei Kačanik in Südserbien.

Управник Ботаничке Баште

Нед. Кошанин, с. р.

Филозофском Факултету у Београду.

Благодарећи помоћи коју сам добио од Академије Наука и из Фонда покојног Луке Теловића, имао сам могућност да учествујем у раду III Иинтернационалног Конгреса примењене механике у Стокхолму и у вези са тим част ми је поднети Факултету следећи кратак извештај: Конгрес је трајао од 24 до 29 августа и имао је четири секције:

1. Хидро и аеромеханика. 2. Теорија еластичности.
3. Рационална механика. 4. Општа секција.

Ја сам узео учешћа у главном у другој и четвртој секцији. Упознао сам се са тим какви се нови проблеми највише сада обрађују, какви методи се примењују на та обрађивања и каква је форма излагања. Узео сам и лич-

ног учешћа прочитавши своје саопштење: *Fondements géométriques de la théorie des diades et des affineurs*, које је већ штампано у радовима Конгреса. Детаљан преглед рада Конгреса и његову стручну карактеристику изложићу у једноме саопштењу нашем Математском Семинару.

Пошто је помоћ из Фонда покојног Луке Ђеловића омогућила мени путовање у Шведску, рачунам за своју дужност да се са великом захвалношћу поклоним сени овог великог добротвора нашег Универзитета.

28. IX. 1930.

Антон Билимовић, с. р.

Савету Философског Факултета.

Част ми је поднети Савету Факултета извештај о учешћу на овогодишњем V Интернационалном лимнолошком конгресу у Будимпешти. За учешће на овом конгресу био сам потпомогнут сумом од 3000 динара из Фонда Луке Ђеловића.

Конгрес је отворен 24 августа т. г. у Будимпешти у присуству близу 200 учесника. Радови конгреса који су трајали до 1 септембра били су расподељени на три секције. Ја сам учествовао у радовима језерске секције. Био сам почаствован избором за потпредседника те секције. Главна тема реферата и дискусија била је теорија језерских типова. Ја сам саопштио своја испитивања о регионалним одликама језерских типова јегејске језерске зоне грчке Македоније. Мој рад ће бити објављен у *Archiv für Hydrobiologie*.

По завршеним радовима, конгрес је организовао стручне екскурзије на Блатно језеро и алпијска језера Аустрије. На свима тим екскурзијама, које су трајале до 10 септембра, ја сам такође учествовао.

Идући лимнолошки конгрес одржаће се 1932 год. у Амстердаму.

25 октобра 1930.

Београд.

Синиша Станковић, с. р.

Деканату Филозофског Факултета.

Част ми је поднети следећи извештај о научном путовању у Париз које сам извршио благодарећи потпори из Задужбине Луке Ђеловића - Требињца.

На пут сам кренуо почетком месеца августа и остао сам у Паризу све до пред крај месеца септембра ове године. Кроз то време сам највише радио у Народној Библиотеци, у библиотеци Школе за источне језике и код мога ранијег професора господина Henri-a Massé-a. Због ферија библиотека Школе за источне језике била је отворена само петком по подне, и то једино за позајмљивање књига. На препоруку реченог професора, ја сам могао носити књиге у мој хотел у ограниченом броју, и користио сам се овом дозволом. Међутим, мој главни, свакодневни рад је био у Народној Библиотеци, и то претежно у одељењу за рукописе.

Ту су ме, овај пут, највише интересовали они турски рукописи који садрже вести о нашим крајевима и о прошлости нашега народа. Како париска Народна Библиотека нема још ни данас једног дефинитивног и штампаног каталога турских рукописа, мој рад је био, нарочито у почетку, знатно отежан. Оба Fagnan-ова каталога (Catalogue des manuscrits de l'ancien fonds turc и Catalogue des manuscrits du supplément turc) остала су у рукопису и недотерана за штампу, а сем тога датирана су 1880 године и не садрже оне рукописе који су набављени за последњих педесет година. Али и овакви какви су, Fagnan-ови каталоги бележе преко хиљаду турских рукописа. Ја сам прегледао многе од њих и забележио сам све што може, више или мање, бити од користи за нашу науку, односно што би првом приликом требало објавити.

Моја је намера била да дођем у лични додир и са париским туркологом, професором Deny, кога познајем још од 1923, и са господином Blochet, чуварем источних рукописа Народне Библиотеке, али су обојица у то време била ван Париза.

Господи члановима факултета и одбора Ђеловићеве Задужбине захваљујем и овом приликом на указаној помоћи.

30 новембра 1930.

у Београду.

Др. Фехим Бајрактаревић, с. р.
в. проф. Универзитета.

Савету Философског Факултета.

Част ми је поднети следећи извештај о мом раду у библиотекама у Минхену и Тибингену, који сам извршио помогнут Фондом Луке Ђеловића:

У Минхену сам радио у Индогерманском Семинару г. Ф. Сомера, а у Тибингену у Индогерманском Семинару г. Е. Ситига. У Тибингену служио сам се и приватном библиотеком г. О. Вајнрајха, који као уредник свог Архива прима преко 40 филолошких часописа. Поменута господа излазила су ми сваком приликом у сусрет. На путовању сам провео време од 11 јула до 5 августа.

25 септембра 1930.

Београд.

ванредни професор

М. Будимир, с. р.

Савету Философског Факултета.

Одбор за руковање Задужбином Луке Ђеловића доделио ми је 2000 динара за рад у прашком институту за експерименталну фонетику.

Ту суму употребио сам у првом реду да довршим своју расправу о образовању српских гласова. У Прагу испоредио сам српске гласове са чешким и проучио целокупну словенску литературу о том предмету, што ми у Београду није било могуће. Сем тога извршио сам и поређење српских интонација са чешкима, јер је то питање у новије време постало актуелно. Резултате овог последњег испитивања саопштио сам у чланку *Über vermeinliche Spuren*

urslavischer Intonationen im Serbokroatischen und Čechischen, који је штампан у Зборнику у част Хлумскога.

9 децембра 1930.
у Београду.

Др. Бранко Милетић, с. р.
доцент Унив.

Ректорату Универзитета.

Управа Фонда покојног добротвора Луке Теловића-Требињца дотирала је своту од 17.000 (седамнаест) хиљада динара за исплату купљеног препарата Калиумперената.

Част ми је поднети Ректорату обрачун, који се састоји од

- 1) 2 рачуна фирме
 - а) од 18 јуна 1930. г. на своту од RМК 1206 - 50 за 100 гр. Калиумперената.
 - б) од 6 септембра 1930. г. на своту RМК 48 за 4 гр. Калиумперената.
- 2) 2 потврде Банкарског и Трговачког Д. Д. у Београду
 - а) од 15 јула о. г. о исплати 16.308 динара.
 - б) од 15 септембра о. г. о исплати 663 динара.
- 3) 2 потврде фирме Vereinigte Fabriken zu Leopoldschall од 22 јула и 22 септембра о. г. о примитку горе наведених свота.
- 4) једног исплаћеног рачуна фирме Југославенски Медицински Депо бр. 6600 од 15 новембра 1930 год. на своту од 30 динара.

Из дотиране своте 17.000 динара исплаћено је:

$16.308 + 663 + 30 = 17.001$ динар и према томе сва дотирана свота потрошена.

Служим се и овом приликом да се искрено захвалим Управи Фонда на указаној помоћи, која је омогућила да и југословенски хемичари суделују у испитивању Рениума.

Прилажем и први наш рад из ове области „Elektrische

Leitfähigkeit der Lösungen von Kaliumperrenat", који сам извршио уз сарадњу г. Др. П. Тутунџића.

24. новембра 1930.

Никола Пушин, с. р.
проф. Универзитета у Београду.

Деканату Медицинског Факултета.

У одговору на Ваш акт Бр. 7905 од 28 новембра о .г. част ми је известити Вас да сам из Фонда пок. Луке Теловића примио помоћ од динара 5000.— за путовање у Беч и вишедневно бављење на том месту ради одржавања предавања по позиву Бечког Биолошког Друштва које, међутим, за тај циљ није могло ставити на расположење никаква финансиска сретства.

Изабрао сам за предавање следећу тему:

„Zur Analyse der Muskeleirregung. Mit Ausblicken auf die allgemeine Physiologie der erregbaren Gebilde“.

Предавање ће се одржати 12 јануара у 6 часова увече у амфитеатру фармаколошког Института, а биће пропраћено демонстрацијама експеримената и пројекцијама. У случају потребе биће неколико дана после још један састанак Бечког Биолошког Друштва у циљу дискусије о том предавању.

Београд, 1 нецембра 1930 г.

Др. Рихард Буријан
проф. Физиологије
на Мед. Факултету.

Господину Ректору Универзитета

Београд

Захваљујући помоћи са стране Универзитета из Фонда пок. Луке Теловића у суми од 30.000 дин. омогућена је ове године лекарска мисија у Херцеговини.

Ради једноставности извештаја о раду ове мисије прилажем извештај, који сам по повратку са екскурзије у Београд, дао у „Политици“.

Поред тога одржао сам и на Народном Универзитету у Београду. 29. XI. 1930. год. предавање : „Социјалне и Хигијенске прилике народа у Херцеговини. Резултати ово-годишње лекарске мисије”. Ово предавање било је про-праћено пројекцијама.

Г. Др. Гушић, асистент ото - ларинголошке Клинике проф. Шерцера у Загребу, одржао је предавање концем месеца октобра, у ото-ларинголошкој секцији лекарског Збора у Загребу „О искуству и резултатима лекарске мисије у Херцеговини”.

Стручни извештаји свих појединих специалних одељења биће накнадно објављени у нашим стручним медицинским часописима са ознаком „Омогућено помоћу из Фонда пок. Луке Ђеловића”.

Од специалних струка биле су у мисији заступљене :

1. Клиника за кожне и венеричне болести у Београду
Шеф: Проф. Др. Ђорђе Ђорђевић, са својим лека-рима и персоналом.
2. Дечја Клиника у Београду
Шеф : Проф. Др. Матија Амброжић, са својим ле-карима и персоналом.
3. Клиника за унутрашње болести у Београду
Шеф : Проф. Др. Александар Радосављевић.
4. Хируршка Клиника у Београду
Шеф : Проф. Др. Миливоје Костић.
5. Гињеколошка Клиника у Београду
Шеф : Проф. Др. Милош Богдановић.
6. Очна Клиника у Београду
Шеф : Проф. Др. Ђорђе Нешић.
7. Ото-ларинголошка Клиника у Београду
Шеф : Проф. Др. Љубиша Вуловић.
8. Хистолошки Институт у Београду
Шеф : Проф. Др. Александар Костић.
9. Централни Хигијенски Завод у Београду
Шеф : Др. Стеван Иванић и Др. Богољуб Констан-тиновић, са својим лекарима и персоналом.

10. Одељење за унутрашње болести Опште Државне Болнице у Београду

Шеф : Др. Демостен Николајевић.

11. Гинеколошко Одељење Опште Државне Болнице у Београду

Шеф : Др. Стајић.

12. Ортопедско Одељење Опште Државне Болнице у Београду

Шеф : Др. Никола Крстић.

13. Зубна Поликлиника Министарства Народног Здравља у Београду

Шеф : Др. Пуљо.

14. Апотекарска Комора у Београду

Претседник : Душан Јанковић.

Поред свих ових побројаних установа, које су све из Београда, чији су шефови делимично и сами учествовали а ако то није био случај, били су заступљени својим асистентима и осталим лекарима и персоналом, била је и једна група из Загреба и то :

15. Ото-ларинголошка Клиника у Загребу

Шеф : Проф. Др. Шерцер.

Лекарска мисија имала је 54 учесника и радила је у Невесињу 14 дана и у Требињу 14 дана од 10 септембра до 10 октобра 1930 год.

Овогодишња лекарска мисија изабрала је за рад Херцеговину на иницијативу г. Ректора Универзитета, да би се на тај начин одужила бар донекле својој великом добротвору пок. Луки Ђеловићу, радећи специјално у његовом рођеном крају.

Читав народ у Херцеговини потпуно је схватио циљ и сврху рада наше мисије и одазвао се у огромном броју. У току од четири недеље било је око 10.000 прегледа клиничких а исто толико и прегледа крви, поред осталих многобројних других прегледа.

Рад лекарске мисије у Херцеговини поред велике хумане и социјалне вредности имао је и за нас стручњаке

сасвим особиту вредност у погледу великог болесничког материјала и посматрања сасвим особитих промена и ретких случајева.

Сума добивена из Фонда пок. Луке Ђеловића само је донекле покрила трошкове, који су у главном : исхрана свих учесника и набавка свих потребних ствари за рад, преглед и лечење народа.

Овај извештај биће потпун, када буду изнесени и штампани и сви специјални радови појединих клиника и одељења, који ће у току даљег времена бити готови.

По повратку из Херцеговине, после рада од четири недеље ово неколико реди само је продужење оних извештаја, које је сарадник „Политике“ г. Вук Драговић већ написао, боравећи цело време у нашем друштву, као члан наше мисије.

Лекарске мисије или екскурзије, као што их ми чинимо у нашој држави, већ су тако уживљене и исправно схваћене, да је највеће задовољство проживљавати лепе и дивне часове у њиховој средини, за време самога рада.

Пре седам година, кренуо сам први пут са једном мањом групом лекара и студената у Пожаревачки округ, у Кучево и Нересницу, ради специјалног проматрања и изучавања ендемичног сифилиса, који је у том крају јако раширен. За време од три недеље, прегледали смо око две хиљаде особа и констатовали смо на основу материјала који нам се својевољно јављао у појединим местима и преко 35 од сто сифилиса. Морам одмах нагласити, да сифилис у томе крају изазива врло лаке промене, сељаци такорећи о њему и не воде рачуна ; заражују се читаве фамилије, заједничком употребом прибора за јело, нехигијенским начином живота, но на срећу, тешких последица у смислу настајања прогресивне парализе (лудила) и табеса (сушења кичме) нема, што не значи да не мора или да се не може ипак једном да појави. Све што се могло у лекарском погледу учинити учињено је; прегледано је свестрано, констатована болест, лечење започето, а податци остављени ондашњим лекарима ради наставка лечења и предузимања енергичнијих мера у смислу сузбијања сифилиса. Тачни податци о том раду изнесени су на годишњем скупу Југословенског дерматовенеролошког друштва.

Констатован је недостатак те прве мисије у погледу лекара осталих струка, јер се већина људи, долазећи на преглед, поред обављеног прегледа крви и прегледа у правцу евентуалног сифи-

лиса, тужила и на остале тегобе и тражила лекарски савет и помоћ.

Друга лекарска мисија радила је две године касније, месец дана у Јужној Србији и то по четрнаест дана у Кичеву и Охриду. Организација ове мисије била је већ комплетнија, у стручно-лекарском правцу, поред венеролога учествовали су интернисте, хирурзи и очни лекар, са комплетним лабораторијумом. За месец дана, прегледано је око 10.000 људи, жена и деце. Хирурзи су вршили само поједине операције, у болници у Охриду. Главни рад обављен је у та два центра, са делимичним одвајањем мањих одељења на један или два дана у Прилеп, Ресан, Св. Наум, Стругу и Дебар.

Обе ове мисије омогућене су материјалном помоћу са стране Министарства народног здравља и осталих министарстава у колико је њихова помоћ била потребна.

Резултати ових мисија били су врло добри, у социјалном смислу учињено је врло много. Било је доста случајева, где је болесник тачно упућен у начин лечења, а често исправним лечењем брзо доведен у ред ; сигурно исто тако је било врло много случајева, где је болесник слушајући савете добивене од лекара своје невоље смањио ; на тај начин поправљен и тачно упућен стекао поверење у лекара и медицинску науку и сам касније тражио лекарску помоћ. У медицинском смислу постигнуто је врло много у толико, што је код прве мисије упознат сифилис у крају где он влада ендемично, тачно су опажени његови облици, који се често јако разликују од сифилиса, како га ми обично опажемо. Приликом друге мисије у Јужној Србији констатовано је да тамо сифилиса и венеричних болести у јачој мери такорећи и нема, да се јавља само појединачно. Констатована су тешка унутрашња обољења, специјално органа за варење код читавог народа, настала услед рђаве и нерационалне исхране.

Поред тих главних момената, наилази се у таквим приликама међу великим бројем народа на поједине сасвим ретке и изванредне случајеве у медицинском смислу, који се ни на најуређенијим клиникама у великим варошима не могу видети. Резултати ове мисије описани су у стручним медицинским часописима.

Захваљујући помоћи фонда Његовог Величанства Краља, омогућена је прошле године и трећа мисија у Санџак. Министарство народног здравља потпомогло је и ову акцију, а сва остала министарства дала су тражену помоћ, јер се једино на тај начин овакве мисије и могу остварити.

Радило се по десет дана у Плевљу, Бијелом Пољу и Пријепољу. Одзив народа био је огроман. Успех рада био је врло велики, јер је овога пута мисија била још комплетнија. Радило се по специјалним

одељењима, која су била врло добро снабдевена и у погледу лекара стручњака и у погледу материјала. Ту је радило антропометријско одељење, венеролошко, унутрашње, хируршко, гинеколошко, дечије и очно одељење, серолошки и бактериолошки лабораториј и апотека за бесплатно издавање лекова. Мисија је имала и свога фотографа за интересантна медицинска и природна снимања.

Резултати и ове мисије били су врло велики и добри, прегледано је око 10.000 случајева.

Сви прегледи и лечење које се врши приликом тих мисија потпуно су бесплатни за свакога без разлике, ко се на преглед јави, а морам нагласити, да сви лекари као и читав персонал потпуно драговољно, без икаква хонорара, тај посао врше.

То је једна од најлепших страна таквих мисија, да се констатује и види, да и међу млађим лекарима, у данашње тешко материјалистичко доба, још има много лекара, који своју дужност, пружања помоћи, схватају као што треба. Да је то у истину тако, доказ је била и овогодишња мисија у Херцеговини за коју се одмах јавио један велики број лекара, многи нису били ни обавештени, ништа нису ни знали, па ипак се јавио толико велики број, да су многи били одбијени, пошто се није имало доста финансијских средстава за потребну исхрану тако великог броја, имајући у виду и изванредне трошкове, који увек изненада искрсну.

Ако се овако систематски организују лекарске мисије по читавој нашој држави, имаћемо после извесног броја године, и тачну земљописну карту са означеним болестима и што се броја и што се облика тиче. Не сме се то наравно буквално схватити из једноставног разлога, што свако зна, да има разних епидемија, које се у појединим временима јављају, као што има и безброј обољења, која немају никакву особиту вредност у хигијенском смислу, за тај крај. Свакако је сигурно, да ће се на тај начин сасвим поуздано знати, на основи тачних клиничких података, како се туберкулоза у којем крају јавља и у каквом облику; где има сифилиса и какви су му облици; наилази се на поједине случајеве лепре (куге) који живе непознати што се обољења тиче и на тај су начин дотле увек опасност за другога ит.д.

Има безброј и безброј медицинских момената, који оправдавају и директно захтевају провађање оваквих мисија, специјално у нашем народу.

Ја сам сасвим намерно нагласио специјално у нашем народу, што је наш народ још увек доста приступачан врачаријама и надрилекарству, не само на селима и запуштеним крајевима, где лекара опште нема, него и у самој престоници, међу интелегентним и културним грађанима, као што смо у последњим месецима видели.

Ако се сви ти моменти оставе на страну и запитају само оче-видци и учесници досадашњих наших мисија, онда ће се чути, како нико ни слугити није могао да ће се толики народ одазвати и да има толико обољења у крају, који је важио као потпуно здрав. Докле год се наилази на одзив толиких народних маса — као што ми наилазимо приликом наших екскурзија — дотле овакве мисије треба да се одржавају и треба их у интересу народног здравља форси-рати што више.

Наша држава, специјално Министарство народног здравља, које је социјално питање узело као главни свој задатак и у томе правцу до сада много и учинило, подупире свом снагом сваку ову акцију, требало би да је у овом правцу још јаче потпомогне, јер ће на тај начин, што јача и боља буде акција, тим јаче и брже доћи до освешћавања широких народних слојева, који ће тачно обавештени и упућени сами касније тражити лекарску помоћ, о своме трошку.

Већ сада се наилази на поједине а не тако ретке случајеве, где се чује како тај и тај, није на преглед дошао, јер га је срамота, неће бесплатно да се прегледа, хтео би да плати, ако може, ако не може, неће да смета.

Када се у пракси проживи начин рада наших лекарских мисија и када се види са каквим поверењем народ на преглед долази, и када се има у виду апсолутна помоћ, која се том приликом тим великим и широким народним масама пружа, онда не може бити никакве сумње, да је то најбоља школа, која се народу у хигијенском васпитању даје и коју у томе правцу и из тога разлога треба фор-сирати.

Нема никаквог другог начина, помоћу кога се слични, тако брзи и тако добри, резултати могу постићи. Сасвим је по себи разум-ливо, да паралелно са тиме иду и обавештавања живом речи у облику предавања, а сликом помоћу дијапозитива и филмова, што се увелико приликом наших екскурзија и чини.

То су све моменти, који нас увек опет гоне, да и поред великог посла и разних тешкоћа, мислимо и тежимо за поновним екскурзи-јама, желећи да народ што пре дође до свести о вредности, спе-цијално свога здравља и од тога часа води рачуна о себи, својој породици и своме ближњем, у погледу здравља и да на тај начин отклони велике опасности, које нам велики део народа још стално уништавају, занемареним и запуштеним обољењима, специјално ту-беркулозом и сифилсом.

Имајући увек те моменте пред очима, могу мирно да тврдим, да је увек спреман један велики део наших лекара и најбољих струч-њака из целе наше државе, без разлике краја, да крене на такав рад у народу, да учествује код таквих лекарских мисија, драго-

вољно без икаквог хонорара, само ако се нађу зато најпотребнија финансијска средства за исхрану учесника и набавку потребних ствари, најглавнијих лекова.

II

Ове године радила је лекарска мисија у Херцеговини. После свршеног рада морам признати, да је оправдан био одлазак у тај крај, с обзиром на огроман број народа, који је на преглед долазио. Неизмерно велики број је био тешких болесника, који су лекарску помоћ хитно требали, а којима је у истину и помоћ пружена са апсолутним резултатима. Никако се нећу упуштати у изношење чисто медицинских резултата, то ће бити све стручно и детаљно обрађено, но треба имати и у том правцу рашчишћене појмове.

Треба само помислити од колике су апсолутне вредности они хируршки потхвати, које су хирурзи извели за време нашега боравка у Невесињу а особито у Требињу. То су већином болесници, који никада сами не би отишли до болнице, који долазе са једноставном мотивацијом : „ако ме можете оперисати учините то, јер немам ни средстава ни могућности, да дођем до болнице“. Било је ту и врло тешких сцена код случајева, који су долазили ради операције на преглед под крај нашега рада тако, да није било могуће више ништа учинити и које смо морали без помоћи оставити, са препоруком и саветом за болницу, коју они у многим случајевима неће ни потражити. Кад се само сетим оних безброј учињених гипсаних мидера код тешких туберкулозних обољења и компликација са стране костију. Може се потпуно мирно рећи, да би врло тешко и појединац до тога дошао, да није ова мисија радила, јер је то сасвим специјалан рад стручњака хирурга-ортопеда, а поред тога скопчан са релативно великим трошком у погледу потрошње газе и гипса, које у толикој мери наше болнице обично не могу да пруже, не заборављајући ни то да потребних одељења има само у највећим болницама. А где је онај велики број апсолутних резултата очног одељења, било да су постигнути хируршким интервенцијама или лечењем и корекцијом вида. Овамо се морају свакако убрајати и апсолутни резултати постигнути са стране одељења за уво, нос и грло, које је огроман број операција извело, специјално вађење крајника (тонзила) и разних других компликација, поред осталог великог рада у погледу прегледа и лечења. Зубно одељење било је у правом смислу опседнуто. Резултат је очевидан, поред многобројних интервенција у погледу поправљања и блембирања, најбољи су доказ многе и многе стотине потпуно покварених и уништених зуба, понесених као ратни трофеји.

Намерно сам сва ова одељења споменуо заједно ради сличности

у постизивању брзога и апсолутнога ефекта. Али ту спада и има велику вредност одељење за женске болести и бабичлук. Као што се често у животу догађа, да баш у најпотребнијем моменту нема лекара, тако се и обрнуто догађа и сваки пут се и догодило, да је баш за гинеколога и бабицу било таквих хитних и важних послова, који би без њиховог присуства и интервенције сигурно изазвали тешке компликације.

То су све радови, код којих је ефект врло брз а резултати се јасно опажају и брзо сазнају. Овамо се сигурно могу убројити и резултати, који су постигнути са стране кожног и венеричног одељења код појединих врло ретких случајева сифилиса и осталих кожных болести, где је сигурним и брзим лечењем, већ за неколико дана опажен сасвим јасан успех у правцу санације.

Свакако је увек највећи и најтежи рад на унутарњим и дечијим одељењима. Може се и мора сигурно признати, да су то главни стубови при оваквим мисијама. На та два одељења слегне се сав народ и здрав и болестан, јер сваком нешто унутра фали и сваки хоће да се прегледа, ако ни за шта друго а оно да види и да се увери, да је заиста здрав. Сасвим је разумљиво, да се ефекти и успеси та два одељења не могу мерити што се брзине и широког сазнања тиче са осталим одељењима. Нема никакве сумње, да су успеси баш та два одељења релативно најбољи, баш ради тога, што обично имају највећи материјал. Не треба заборавити од колике је вредности, апсолутно констатовање маларије у крају у којем се на маларију није ни помишљало и одмах треба видети успех одговарајућег лечења. Од колике је личне и социјалне важности сигурно констатовање тифуса, који се случајно појавио и важност тога за самог болесника и потребног изолирања. То је војска и мушких и женских и старих и младих, који су месец дана од раног јутра до каснога мрака, опседали оба унутрашња одељења, који ће резултате својих прегледа и савета у погледу лечења опазити тек сада, када смо отишли.

То исто вреди још у већем степену, особито у социјалном правцу, за дечије одељење. Има безброј сигурних и брзих резултата, али апсолутни и велики резултати морају се тек касније опазити на деци, која су свестрано и систематски прегледана, било да су их матере донеле, да су сама дошла или у групи са школском децом. Ефекти савета и лечења су делимично брзи и опет спорији, али је успех огроман у социјалном смислу, јер су деца и родитељи приликом прегледа и позитивног налаза обавештени и упућени а поред тога и систематски обавештавани у курсевима за негу, одгој и исхрану деце, који су у сваком месту одржавани.

Све су то одељења, која стално раде са народом, где сваки час

има поред момената најтеже беде и случајева без икакве наде опет најлепших часова највећег задовољства. Међутим велики лабораториј са својим лекарима и персоналом, који је обављао један огроман, тако рећи неми посао — јер не треба заборавити, шта значи за четири недеље прегледати око 10.000 крви, поред разних прегледа друге врсте, ради неуморно из дана у дан, а често и касно у ноћ, одређујући хладно и сигурно судбину, при сваком свом прегледу, немајући прилике ни видети ни осетити, безброј највећих уживања при давању негативних налаза, а на жалост доста често и највећа узбуђења и најжалосније слике код позитивних налаза, тамо где се до тога часа о сифилису ништа није знало а још мање сумњало. Унутрашње задовољство после успешно свршеног рада, свих лекара и целога персонала у уређеним лабораторијима, увек је веће него ли моментано весеље једног или другог, упоредивши га са појединим тешким моментима, које лабораториј никад не преживљује.

Какав огроман посао има апотека, при нашим мисијама може свако замислити, али ће потпуно веровати само онај, који је то видео, а најбоље знати и запамтити они, који су га обављали. Замислите себе са рецептом у руци, кад уђете у добро уређену апотеку у модерној вароши а пред вама стоје већ неколико људи, исто тако са рецептима ; и ако неколико апотека раде добићете ваш лек за сат-два, јер се мора спремити или скувати, већ према својој врсти. Ако је код нас на прегледу, за време од четири недеље, било 10.000 случајева, можете сигурно рачунати, да их је најмање 5.000 добило преписан рецепт ; не треба заборавити, ни то, да отпустити болесника без рецепта, често значи, оставити га потпуно незадовољног. У врло много случајева, добија болесник и два три рецепта тако, да је дневно у апотеци било две до три стотине рецепата, који су потпуно бесплатно издавани. Са једне стране апотеке уређено је примање рецепата а са друге стране издавање. Апотека је импровизирана у великој соби са сандуцима око себе и столовима пуним разноврсних лекова, кутија и флашица. У њој се ради неуморно од јутра до касно у ноћ, под сталном лупом о прозоре и врата, великог броја нестрпљивог народа који у грдним гомилама чека, или да тек преда рецепт, или да већ прими готов лек, са великом буком и галамом, која изгледа, да ко неки мотор тера нашу апотеку да посао сврши, јер се не би иначе могло веровати, како је тај огроман посао могао бити савладан.

Пре но што се читав болеснички материјал, тојест народ који се на преглед јавља, по појединим одељењима раздели, мора прво да прође пријавно одељење, а исто тако и антропометријско. Та два одељења мора безусловно сваки да прође. У пријавном оде-

љењу добије свој лист, на којем су означена места за личне податке, који су нам за свакога потребни. Ту је први сусрет народа са нашом организацијом и обрнуто по пријавном одељењу видите, колики вас посао чека. Како првог дана жељно гледамо и очекујемо почетак и кретање рада тако врло често у току најјачег рада, са зебњом посматрамо огромне масе народа, које чекају пред пријемним одељењем, знајући да ће се сва та маса за тили час размилити по свим одељењима и да ће се тако рећи без престајка увек опет допуњавати, новим надолazeћим масама.

После личних података, унесених у болеснички лист сви без разлике упућују се у антропометријско одељење. У дугачким колонама, наизменце женске и мушки, улазе пролазећи један сталан пут са постављеним запрекама, у особи лекара и осталог персонала. Пролази се редом, мерење тежине и висине ; мерење ширине груди, висине и ширине лобање ; одређивање боје очију, коже и косе и на све остале појединости потребне за тачно одређивање наше расе. Ради се цели дан, обично око три стотине, а често и четири стотине и више, пређе то одељење за дан. Са тога одељења бивају болесници разређивани и упућени у остала специјална клиничка одељења. Ово одељење у јутро најраније мора да започне са радом, да би што раније и остала одељења могла започети, чекајући упућен материјал. Посао у том одељењу обично траје непрекидно цео дан, до касно после подне, кад посао бива у њему свршен или прекинут, због тога да остала одељења упућен материјал, још истога дана до касно у ноћ, могу да сврше. Завршетак рада у антропометријском одељењу, први је утешан моменат у великом послу, знајући тога часа, да данас посла више бити неће, осим онога, што је већ на одељења упућено, што често значи, још неколико сати интензивног рада.

То је у главном груба слика нашега рада на оваквим мисијама, који из године у годину бива све већи, ради све боље и потпуније организације, а с тим у вези је и живот при таквим мисијама, све интересантнији.

III

Лекари сви без разлике и остали персонал при оваквим мисијама раде потпуно драговољно и без икаквог хонорара. Посао том приликом је тако огроман, да се за такав посао не би ни могао платити труд. Тај се посао може само свршити са људима, које на такав рад гони националан занос и убеђење о апсолутној вредности оваквог рада.

Поред све најбоље воље и одушевљења, на жалост се још увек без новаца ништа не може предузети. Потребно је све људе пре-

вести до места рада, треба их добро сместити, добро хранити, за све време тако тешког рада ; треба сваки час неке неопходно потребне ствари за рад набавити, особито за рад у лабораторију и добро се снабдети са потребним лековима.

Прошлогодишња мисија остварена је високом помоћи из фонда Њ. В. Краља и захваљујући тој помоћи била је изведена у медицинском смислу комплетно.

Овогодишња мисија омогућена је помоћу од стране Универзитета у Београду из фонда пок. Луке Ђеловића, одређеног за медицински факултет.

На предлог тадањег ректора г. Чедо Митровића, одлучено је кренути на рад ове године у Херцеговину, да би се на тај начин бар донекле одужило крају из којег је пок. Лука Ђеловић потекао, а у исти мах дало виднога и апсолутнога доказа о вредности његове велике оставе Универзитету и његовим циљевима.

Добивена помоћ из фонда Луке Ђеловића била је 30.000 динара. То је основа са којом је требало овогодишњу мисију остварити. У принципу је предлог прихваћен.

Досадање искуство је показало да ради потпунога рада у медицинском и социјалном смислу, треба кренути на рад са што потпунијом организацијом специјалних струка. Добивен новац сувише је био мали за такву велику експедицију. Обратили смо се бану зетском, генералу г. Крсти Смиљанићу и затражили и од њега помоћ за долазак у његову бановину. Бановина је такође одредила суму од 30.000. Имајући на тај начин осигуран новац, одлучили смо провести 14 дана у Требињу, родном месту пок. Луке Ђеловића, из захвалности и успомене на њега, а 14 дана у Невесињу у споразуму са Зетском бановином, а на предлог санитетског референта г. др. Радовића са Цетиња. Кад би се увек наишло на такво схватање, као што га је у тој ствари показао бан г. Крста Смиљанић и г. др. Радовић био би рад већ у напред осигуран.

Осигуран новац и свуда приправљен терен за рад, где год смо стигли, лично контролисан од самог референта г. др. Радовића, дао нам је у напред гаранције за успешан рад као што је и било. Лекари, апотекари, сестре нудиље, болничари, болничарке и сав остали потребан персонал брзо је скупљен.

Требало је само још једно, свих 54 учесника превести на место рада, добро сместити и опет их довести кући.

На наше највеће задовољство и уживање, изгледа да се овај рад у народу и са највиших места посматра са најдубљим разумевањем.

Захваљујући томе, одобрио нам је г. Министар саобраћаја потпуно бесплатан превоз за читав персонал и потребан материјал.

Само се тако и могло кренути на пут са сумом од 60.000 динара.

Питање рада и становања решено је одлуком г. Министра просвете, да се у ту сврху уступе потребне школске просторије, а решењем г. Министра војске и морнарице, одобрени су нам потребни војни аутомобили за цело време рада, за превоз персонала и материјала.

Г. Министар народног здравља и шеф хигијенског одељења поред одређеног кредита од 10.000 динара одобрио је велику количину лекова за бесплатно издавање народу. Да учесницима боравак са мисијом у Херцеговини омогуће, увиђајући да тај рад у најмању руку одговара свакидашњем раду, само је још тежи и напорнији г. Министар просвете и г. Министар народног здравља, одобрили су свима учесницима одлазак на тај рад.

Кретање на пут овако велике мисије није тако једноставно. Све што је за свакидашњи живот и рад потребно мора се собом носити. Управник Опште државне болнице г. др. Илић помогао нам је у велико, дајући нам многе потребне ствари на послугу. Исто тако нам је и Команда жандармерије уступила потребне сламарице и сваком приликом нам била при руци.

Један од најважнијих момената је набавка потребних лекова за бесплатно издавање за месец дана. Као и прошле године тако и ове захваљујући апотекару г. Душану Јанковићу, председнику апотекарске коморе, одређене су две апотекарке за нашу мисију у Херцеговини. Поред лекова добивених са стране Министарства народног здравља добили смо у великим количинама бесплатно и лекове од многих фабрика медицинских препарата.

Тако смо, захваљујући г. Анђелковићу, добили велике количине од „Кемике” из Загреба. Преко г. Конфина од фирме „Ридел”. Од г. Селитренија, као заступника Touleve Freres du Rhone; The British Drug Houses Limited, London, Chinosolfabrik Hamburg, добили смо велике количине њихових препарата. Sächsisches Serumwerk из Дрездена уступила нам је за екскурзију велике количине сваковрсних серума, преко свога заступника г. Румпфа. Поред препарата наведених великих фирми, учинили су нам велике услуге и наши људи. Г. Јоца Викторовић, апотекар, дао нам је већу количину свога плазмокинина а као заступник бијазана, дао нам је 50 комада у сврху бесплатног лечења. Исто тако нас је помогао код набавке потребних лекова, у погледу цена и г. Мишковић.

Колику важност и ефективну вредност има бесплатно издавање лекова сиромашном народу, и то често врло скупочених и најбољих препарата, до којих иначе не би никада могао доћи, најбоље су осетили они, који су их добили, у чије име нека сви даоци приме искрену захвалност.

Првих четрнаест дана требало је провести у Невесињу. Са стране свих министарстава упућени су расписи подређеним органима о доласку и раду мисије. Зетска бановина била је најагилнија у томе. Од приватних лица и многих пријатеља обавештавани су људи у Херцеговини о нашем доласку, а највише је у томе правцу учинио и много нас задужио секретар друштва Просвете у Сарајеву г. Васиљ Грђић, који је упутио преко стотину писама свима школама, просветним домовима, повереницима Просвете, Напретка и Гајрета и многим личним пријатељима. Није никакво чудо, да је на тај начин на време обавештен народ знао тачно о нашем доласку и раду и користио се нашим боравком у најбољем смислу.

Добро снабдевена свима сретствима, састављена од 54 члана, кренула је мисија за Невесиње, преко Сарајева у Мостар.

У Мостару су нас чекали војни аутомобили да нас превезу у Невесиње. Они су већ пре тога превезли читав наш санитарски материјал, који је раније стигао. Са Мостаром, као првим већим градом, за целог боравка у Херцеговини, били смо у сталном контакту. Све што нам је требало, одмах смо и добили, захваљујући сусретљивости и колегијалности г. др. Стеве Симоновића, вреднога шефа Дома народног здравља у Мостару. Поред њега и многих осталих, који су нас у раду помогли, у велико нас је задужио апотекар г. Богдан Богдановић, дајући и поклањајући нам све потребне кемакалије и лекове, које смо стално у току нашег рада, од њега тражили.

Боравак у Невесињу био је врло угодан. Само Невесиње лежи изванредно лепо. Има особито угодну климу без икакве магле, а дошли смо баш у најлепше доба године, кад су престале летње врућине, кад су дани још увек сунчани и топли, а ноћи врло угодне и свеже. Са пуним правом може се сматрати Невесиње као климатско место, а у томе правцу би требало да се и даље развија, да лети поред великог броја Мостараца може да прими и остале госте.

Просторије за рад су одмах одређене, највећим делом у школи, поред тога и у српском дому, у општинској згради, у Гајрету, а муслиманска читаоница је претворена у операциону салу и потребне просторије за оперисане болеснике.

Сусретљивост са стране целог грађанства била је врло велика, тако да су резервисани и приватни станови за лекаре и помоћнике, који су делимично и искоришћени у колико нисмо били смештени у војничком логору, захваљујући команданту генералу г. Миловановићу и потпуковнику Бранковићу, а добротом Кола Сестара и у њиховом дому. Лично сам захвалан поштованом тр-

говцу г. Михи Лажетићу и његовој породици, за уступљен ми удобан стан за време целог боравка.

Као на заповест, народ је кренуо на преглед чим смо у Невесиње стигли и у великом броју све до последњег часа долазио и из удаљености од преко сто километара. Велику захвалност у томе и у сваком погледу, дугујемо среском начелнику г. Косорићу, врло енергичном и агилном човеку, који нас је цело време искрено, са пуно разумевања и много воље потпомагао. Исто толика захвалност ако не и већа припада општинским властима, који су нам са својим претседником г. Салатићем у свему помагали, где год је шта требало, тако да посао није никада запео.

Није то ни тако лако удовољити сва тражења и жеље овако велике групе. Требало је ту сламе за кревете, сваки час мастила и пера, гаса за лампе, помоћне снаге ; што више народа је стизало тим је посла било све више, а према томе су и потребе биле веће, одмах је требало и много више послуге. Све је то увек са пуно разумевања одобрено. Војничке власти као и увек испомogle су нас где год је требало.

Уписивање народа у пријавном одељењу сигурно је један од најтежих послова. Ту нагрне огромна маса народа, сваки хоће да је први, млађи и јачи гурају слабије и старије, дођу последњи, а створе се при упису први. Највише нам је при томе послу помогао сам домаћин куће, у којој смо пријемно одељење сместили, господин прота, који је народ сређивао и умиривао и читаве дане од јутра до мрака с њиме провео одржавајући ред. Народ који из далека долази не може да разуме, да неко пре њега дође на ред, а онај, који свој ред ухвати, не пушта никог пред себе. Са много љубави и пажње све је он то у реду одржавао, само су пропуштани тешки болесници, да остали иза њих свој ред сачувају.

Уписивање народа вршено је од наставника и наставница школа, са таквом истрајношћу и пожртвовањем, које им само на част служи и доказује њихово схватање за народне потребе и невоље. Паралелно се у истој соби на пет шест места испитује и записује. Кад је рођен, како му је име, ко му је отац и мати, које је вере, је ли писмен, да ли пије или не, да ли пуши и т. д. Док иду одговори глатко и добро, може се поднети, али кад се појединцу мора неколико пута поновити и при томе настаје објашњавање, а често то бива у исти час на неколико места, свакако то не спада у највећа задовољства. Ја сам уверен, да ће још дуго времена после тога рада многима, који су сате и дане на томе послу провели, стално иста питања и одговори, са великим шумом брујати у глави. Нека свима нашим сарадницима на томе послу буде утеха, а уједно и велика хвала у толико, што могу бити сигурни, да су и

они много допринели великом послу, који смо са њима заједно обавили, те имају удела и на постигнутим резултатима.

Од првог до последњег дана нашег боравка у Невесињу било је стално комешање великог броја народа, који је тек дошао ради прегледа или још од дана пре тога остао или је пак поново дошао ради наставка лечења и саопштења разних налаза прегледа. Мирна и симпатична варошица са својим отреситим и достојанственим грађанима, променила је потпуно свој изглед. Већ сам боравак наше мисије, од 54 члана, изменио је нормалан живот, који се таман смирио, после одласка великог броја Мостараца, који сваке године преко лета у Невесиње долазе. Стална шетња између разних одељења, ради потребних информација, одлажење и долажење са доручка, ручка и вечере, све су то комешања кроз варошицу, која собом повлаче разговоре и састанке, у главне мењање нормалнога живота, а и изгледа саме варошице. Не би било лепо, кад се човек не би са хвалом сетио добре хране, коју смо цело време имали код г. Глоговца.

Посао је био из дана у дан све већи, ишао је у потпуном реду, радило се на појединим одељењима до касно у ноћ и то скоро сваког дана. Време нас је служило врло добро, тако да смо ретко и сасвим пролазно имали кише.

У јеку највећег рада, када су сва одељења била препуна и народ у огромном броју чекао на даља примања, имали смо срећу међу нама поздравити команданта армије из Сарајева, генерала г. Емила Белића.

Скоро у исто време, обилазећи Херцеговину, свој родни крај, посетио нас је министар народног здравља г. Никола Прека са начелником др. Штампаром. Показујући највећи интерес за рад целе мисије, обишао је сва поједина одељења, информишући се код сваког појединог лекара о раду, изненађен и радостан тако великим одзивом свога народа, потпуно задовољан са нашим радом и постигнутим успехом.

Велико је задовољство било радити и живети 14 дана у том крају, међу тако дивним народом. Сваки нам човек изгледа као прави јунак и по срцу и по души. Простодушни а искрени, дочекују вас увек ведри и насмејани, испршени, гледајући вас право у очи, са изразом великог задовољства. И ако се међу тако великим бројем, преко 4000 прегледаних особа, мора наићи на поједина и најтежа обољења, мора се признати, да је народ у томе крају добро развијен и да је релативно здрав. Налази се као и свуда и туберкулозе а и сифилиса, овога последњег доста ретко. А туберкулоза — то ће у осталом специјални извештаји показати — већим се делом јавља као обољење костију, које саме бо-

леснику чини тешке неприлике и невоље, но не претставља опасност за непосредну околину за разлику од плућне туберкулозе, које има врло мало.

Тако се радило и живело 14 дана у Невесињу, имајући пуне руке посла, а када смо оданде кренули, испраћени опроштајним банкетом, са стране општине и грађана, предали смо све наше болеснике среском лекару г. др. Влади Гаџиновићу, који ће имати пуне руке посла, јер ће морати сам да свршава оно што смо нас више од 30 лекара једва свршили радећи читаве дане.

Тежак је свакако његов положај као и сваког среског и практичног лекара, но свакако ће он тај посао добро савладати, имајући у виду његов велики интерес за читав наш рад и љубав за свој народ. Својим начином рада и интересовањем, само је потврдио оно што се од једног исправног лекара и тражи, да је као добар човек и добар лекар свога народа.

Таман смо се лепо уживели у овај начин живота, упознали и спријатељили са многим добрим људима, а дошло је време да према програму кренемо за Требиње.

Ради сувише велике даљине и опасности евентуално кишнога времена, место аутомобилима преко Гацког и Билећа, кренули смо до Мостара, а из Мостара за Требиње.

Боравак у Мостару је увек врло угодан. Једна од најромантичнијих вароши, што се положаја и живота тиче, у целој нашој држави. Диван поглед на Неретву, са обалама у фантастичном стењу, старим мостовима на сводове, увек вас мора привлачити. Пред тога најсрдачније дочекани од колеге др. Симоновића, размештени у војну и градску болницу, захваљујући ондашњим колегама, а исто тако захваљујући команданту жандармерије, у лепу жандармеријску касарну; са врло добром храном у Официрском дому, пријатељским заузимањем генерала г. Силвија, тешко смо се са Мостаром растали. Једна мања група лекара мушких и женских провела је пре подне на аеродрому у друштву гостољубивих и младих авијатичара, дивећи се њиховој оданости и великим модерним инсталацијама.

Требиње, лепа и уређена мала варошица са модерним великим јавним и приватним зградама, на реци Требишњици. За време целог нашег боравка од 14 дана и ако је већ био почетак октобра, сунчали смо се и купали у Требишњици, као у сред лета.

Просторије за рад и становање најповољније су решене, у великим и удобним зградама врло модерних школа. Од првог до последњег дана, народ је долазио у огромним масама, из непосредне близине и удаљених крајева, из Никшића и даљих крајева Црне Горе, из Конавља и других места Далмације.

Све је ишло у најбољем реду. Велика војна болница са модерном операционом салом, од наших хирурга, гинеколога, очног лекара и лекара за грло, уво и нос, стално је искоришћавана; вршен је свакодневно велики број најтежих операција.

Као и у Невесињу, тако су и у Требињу бригу око пријавног одељења узеле у своје руке општинске власти са агилним и симпатичним председником г. Борђом Тупањанином на челу и неуморним бележником г. Поповићем, за кога смо увек били сигурни, да ће све што од њега тражимо, са најбољом вољом и апсолутним миром, у најкраће време створити. Начелник среза г. Радојчић, као врховна власт, сматрао је наш боравак и сад као део свога рада и у свему нас помагао. Преко 5000 људи, који су на преглед долазили, променили су увелико изглед ове мирне и врло удобне варошице, која иначе своју физиономију у велико мења само средом и суботом, на пазарне дане, кад велики број трговаца и странаца из Дубровника у Требиње долази, било ради набавке потребних животних намирница, било ради уживања у лепој варошици и у великом комешању народа, у лепим народним ношњама.

Највећи одзив што смо га до сада уопште имали, а према томе и највећи посао био је у Требињу. Нема никакве сумње, да је народ тога краја најдубље схватио смисао нашега рада и према томе се и одазвао. Било је највеће уживање свакодневно сусретати све лепше и лепше типове, као за живу историју постављене јунаке, са дивним чистим говором, широком искреношћу, великом бистрином, врло често и код најстаријих људи. Изгледа да је Требиње и његова околина по природи одређено за стварање и одгајање овако дивних типова.

Куд год се човек окрене, што год замисли, све наилази на разумевање, све је приправно да вам помогне. Као најбољи пример таквога рада, морам са великом захвалношћу споменути рад наставника и наставница у приправном одељењу, који је у Требињу, због још већег броја народа, био још куд и камо тежи. Најлепше уживање и задовољство је свакако било гледати како су велики интерес и разумевање Требињци показали за наша предавања, која су у току читавога времена одржавана. То није била формалност или нека учтивост, имали сте осећај, да је то била лична потреба сваког појединца, који је свакодневно долазио на предавање, да из тога извуче неке користи за себе и своју околину. Нигде још нису тако много неке са толико разумевања наша предавања посећивана.

Сасвим је интересантан један догађај, који потврђује окретност и способност народа овога краја. Наша апотека, имајући огром-

нога посла, увек је у неприлици ради потребних флашица за лекове, које треба по рецепту народу издавати. Прво је то врло велики трошак, а друго велики баласт, огроман број стакларија са собом носити. Народ у случају потребе увек се испомогне сам, доносећи сам потребна стакла и кутије за маст. На тај начин се виде најсмешније сцене, за неколико капљица стакло од две литре, или обратно, најмање стакло за велику количину (том приликом можете видети најсмешнију изложбу разноврсних стакала, тинтарница, парфемских ит.д. У Требињу — и то први пут од ових наших екскурзија — једна жена је врло брзо увидела наш недостатак и сместила се пред апотеком, раширила мараму на земљу и поређала безброј чисто опраних флашица, са разним ценама, већ према величини и на тај начин учинила велику услугу народу а за себе извукла велику корист. Нама је показала начин, како ћемо у будуће решавати то питање, које нам је увек до сада бриге задавало.

Боравак у Требињу је врло угодан и због тога, што је у непосредној близини Дубровник. Аутобуси на том путу стално саобраћају, а возња траје једва један сат. У слободно време, а и ради одмора, искоришћавана је и та околност, особито пред вече, имајући велику олакшицу, јер нам је било осигурано бесплатно становање делимично у болници, а делимично у жандармеријској касарни, захваљујући управнику болнице и команданту жандармерије. Са Дубровником смо били у контакту и ради тога, што нам је стално требало хемикалија и разних лекова, који су нам недостајали, а које нам је са љубазношћу и сусретљивошћу, која само њему одговара, наш пријатељ апотекар г. Жежић увек уступао и набављао, а знајући да нам је то све потребно ради бесплатног раздавања народу, већим делом и поклањао. Дарежљивост г. Жежића тако нас је покварила, да смо његову апотеку сматрали директно као дубровачку филијалу наше организације, а захваљујући њему није било ни помисли, да нечега код нас у апотеци нема, знало се, добићемо од Жежића. Још нас је у велико задужио наш велики пријатељ г. др. Мелко Чингрија, који нас је дочекао у својој красној и јединственој вили, са огромним терасама у размацама све до мора и помогао нам, да смо од Дубровачке и Јадранске Пловидбе добили, потпуно бесплатан превоз за читаву мисију у повратку, из Дубровника до Сплита. То су услуге од велике вредности, за које смо свима благодарни, јер се на тај начин многимима пружила прилика, да виде и уживају у нашем дивном мору и да упознају његову лепу обалу, а поготово Сплит, са његовим познатим уметничким и природним лепотама.

Ако се пре завршеног извештаја о животу и раду у Требињу

на медицински рад мало осврнем, то чиним због тога да нагласим да је и у томе крају здравствено стање релативно врло добро, да је народ добро храњен и лепо развијен. И овде се наилази на сличне туберкулозне компликације са стране костију, на врло мало сифилиса, на поједина кожна обољења у коси главе, специјално код муслимана, инфективног карактера, а што је сасвим чудновато на врло велики број кожнога рака, релативно добре природе, но по некад и тежих облика. И овде је било много очних случајева, а било је дана, када сте директно били изненађени, гледајући све нове и нове случајеве потпуног слепила, већином код старијих људи.

Као и до сада увек, тако нам је и овај пут велике услуге учинио г. Шајнесонов, познати београдски оптичар, који нам је на пут спремио велике количине разноврсних наочари и протеза, од којих је један велики део сиромашним болесницима и поклониио.

За време нашега боравка у Требињу, имали смо срећу поздравити у нашој средини г. министра Сршкића, на његовом путу кроз Херцеговину, и начелника санитета, г. др. Катичића, који су имали прилике лично се уверити о овоме раду и његовој вредности за народ.

Велику помоћ имали смо у Требињу од среског лекара др. Рунде и општинског лекара др. Левиа. Захваљујући им на великим и колегијалним услугама, ја сам уверен да су они најбољи сведоци вредности оваквога рада за народ, који они са својим најбољим снагама и знањем сами морају из дана у дан да обављају; али ће исто тако признати, да је наш боравак за њих, у медицинском смислу био једно освежење у свакодневном тешком послу. Њихова помоћ за нас била је од највеће директне а особито моралне вредности.

Као и увек свуда, куда се год у сличном раду крене, на помоћ са стране војске може се рачунати. То је највећи ослонац, на који већ унапред код сваке акције у народу и за народ, можете мислити. Захваљујући г. генералу Чеди Јовановићу, војска нас је и овде у свему и свом снагом помогла и узела под своје окриље, у Официрску менажу.

Приликом нашега одласка из Требиња, приређен је банкет са стране општине и грађанства и другарско вече у Официрском дому.

За цело време нашега боравка у Херцеговини, снимао је наш фотограф и ове године све најинтересантније медицинске и природне моменте.

Ова екскурзија кроз Херцеговину, била је ове године најјача у погледу лекара и персонала, као и у материјалном погледу. Орга-

низована са стране Универзитета у Београду, поред највећег броја лекара медицинског факултета и Опште државне болнице у Београду, имала је једну групу лекара загребачког медицинског факултета, тако да се може очекивати да ће и будуће мисије, бити заједнички организоване.

Ако би на крају овога извештаја требало дати један закључак у погледу рада, који би се имао предузети, на основу искуства које смо имали, радећи четири недеље у Херцеговини, био би један предлог, да би требало створити комплетну групу свију специјалних струка, која би имала задатак радити на једном извесном терену стално, на тај начин да свака два до три месеца промени место рада, да оде у други крај и да се после шест до девет месеци опет у исто место врати. На тај начин би овај сталан клинички амбулаториј могао обухватити један велики део државе, радећи наизменично на неколико места. Тако би се најбоље могло помоћи народу, који врло често још увек не зна да треба да иде лекару, а можда још чешће неће да иде лекару. Овако би му се директно помогло и систематски одгајало у смислу чувања својега здравља и евентуалног потребног лечења. Оваква установа могла би данас бити снабдевена већ и са најмодернијим средствима тако на пр. и рентген-апаратом за преглед и лечење, који би од велике користи био, за многа кожна заразна обољења, специјално у Босни и Херцеговини.

Сматрао сам за своју дужност, да саставим овај опширнији извештај, да упознам многе наше људе са неприликама и невољама нашега народа, које би многи од поштованих читалаца, лако могли директно потпомоћи, одвојивши у ту сврху извесну суму новца. Кад би се таквих људи више нашло, а било је већ појединачно, могле би се овакве акције остварити још много боље и чешће и на више места.

Сматрао сам за своју сасвим особиту и угодну дужност написати овај извештај и због тога, да се на тај начин бар донекле одужим свима, који су нам приликом нашега рада помогли, а специјално свима учесницима ове екскурзије без разлике, молећи их и надајући се, да ће остати увек у истом одушевљењу, приправни помоћи народу тамо, где треба, онда, кад се од њих та помоћ буде тражила.

Др. Ђ. Ђорђевић.

Палата у Карађорђевој ул. бр. 65

Господине Декане,

Част ми је замолити Вас да изволите доставити следећи извештај Универзитетској Управи поводом помоћи коју сам добио на крају прошле школске године из Фонда поч. Луке Ђеловића, Великог Добротвора Универзитета.

Та помоћ омогућила ми је да продужим своја истраживања о гушавости у нашој земљи. Прошлог распуста та истраживања протегла су се на Косово и Метохију с једне стране, и на један део Санџака с друге стране. Поред тога у заједници са г. проф. Др. Драгољубом Јовановићем изучавали смо специално питање о могућности постојања веза између радиоактивности вода и гушавости у крајевима Јужне Србије.

Та истраживања омогућила су ми да објавим следеће радове, било сам, било у друштву са г. Др. Чернољубовим.

1. — *Истраживања о гушавости у нашој земљи (II део)* — Српски Архив, св. X, 1930 год.

2. — *Истраживања о гушавости у нашој земљи. Гушавост у Санџаку.* Српски Архив, св. XI. 1930 год.

3. — *Истраживања о гушавости у нашој земљи. Прилози изучавању лечења и профилаксе ендемичне струме.* Српски Архив, св. XII. 1930 год.

4. — *Истраживања о гушавости у нашој земљи. Прилог изучавању етиологије ендемичне струме.* Српски Архив, св. XIII, 1930 год.

Испитивања која смо вршили г. Јовановић и ја у вези са радиоактивношћу вода поводом етиологије ендемичне струме, њихови резултати биће објављени из техничких разлога у току јануара 1931 год.

Молим Вас, Господине Декане, да верујете у моје особито поштовање.

9 децембра 1930 год.

Београд.

Др. К. Шаховић, с. р.

в. проф. Унив.

*Господину Декану Медицинског Факулета,
Београд.*

У вези акта Бр. 7905 од 28-XI-1930 год. који се односи на извештај о утрошеној помоћи из Фонда поч. Луке Теловића, част ми је поднети следећи извештај:

У циљу систематског истраживања појаве радиоактивности у нашој земљи, добио сам на име помоћи из Фонда поч. Луке Теловића 8.000.— динара. Пошто је Институт за Радиологију био већ снабдевен апаратима потребним и за лабораториско и за истраживање на месту, то је горња сума утрошена на издатак око путовања као и за пренос апарата и прикупљеног материјала. Путовање је изведено делом у границама старе Краљевине Србије а делом у западном крају Македоније, и то у неколико махова, јер смо подвргавали детаљном лабораторијском испитивању извесне налазе који би били интересантни. Почев од 17 јуна до 15 октобра т. г. извео сам пет путовања, или сам или у пратњи асистента, у циљу оријентисања да бих у будуће могао посветити пажњу појединачно интересантним теренима.

а) У границама старе Краљевине Србије.

1) За време од 17-VII до 22-VII; од 20-IX до 28-IX и од 10-X до 15-X, испитао сам воде у околини Нишке и Соко Бање.

2) од 1-VIII до 5-VIII испитао сам воде у околини Врњачке и Матарушке Бање.

3) од 5-IX до 20-IX испитао сам воде у подножју Јухора и околине Бруса и на Копаонику.

б) У западном делу Македоније.

4) од 10-VII до 14-VIII испитане су воде на источном подножју Шар-Планине (Манастир Лешак, Теарци, Отушиште, Прешевце, Глође, Добриште, Јанчиште, Сирчино, Шемшево, Тетовска Бања, Речица, Доње Поњчиште, Боговина, село Градец, село Неготин, Врутак (извор Вардара), околина Гостивара, околина манастира св. Јован

Бигорски, ушће Мавровске реке, клисура реке Радике, Дебарска Бања и околина, околина вароши Струге.

5) од 14-VIII до 18-VIII испитане су воде у околини Охрида (Студениште, Беј Бунар, Косел, Велгоште, Св. Петка, Св. Наум, Пештане, извор Црног Дрима), Љубаниште, Орвати, Болно, Ехла, Крани итд.

6) од 18-VIII до 22-VIII испитане су воде у околини Битоља, Кенали, Добровени, Седло и вода са Кајмакчаланана.

Путовање по Македонији извео сам у друштву са колегом проф. Шаховићем који је своја истраживања о гушавости људи поменутих крајева везао са мојим истраживањима радиоактивности вода, да би се успоставила извесна генетичка веза.

Укупно је испитано 150 вода на радиоактивност за време он 53 дана колико сам провео на путу, а прикупио сам велики материјал у минералима, који су сада предмет детаљног испитивања у Институту.

Поред драгоцених података, које сам на основу истраживања прикупио у свима крајевима, нарочиту пажњу сам посветио Нишкој Бањи где сам нашао врло ретку појаву радиоактивности. Нишка Бања спада међу најрадиоактивније бање на свету.

Сума од 8.000.— динара није била довољна за овако обимно истраживање. Благодарјећи гостопримству које су ми пружиле установе Мин. Нар. Здравља и Соц. Политике у Тетову, Струги и Битољу, као и претседници општина Охрида и Битоља, могао сам, са нешто личних издатака, да прођем овај велики део наше земље.

Ова истраживања су врло важна како за познавање наших минералних вода, бања и лечилишта у вези са геолошким формацијама наше отаџбине, тако и са гледишта чисте науке о чему ћу ускоро објавити добивене резултате у стручним часописима.

Драгољуб К. Јовановић, с. р.

в. проф. и шеф Института за Радиологију.

Фонду Луке Ђеловића,

На основу тражења тога фонда, част ми је поднети следећи извештај:

Одлуком овог Фонда добио сам суму од динара (4.000) четири хиљаде, као помоћ ради учествовања на VIII међународном Конгресу за дерматологију и сифилис. Горњи конгрес је се одржавао у Копенхагену од 5—9. VIII 1930 год. уз учествовање око хиљаду учесника из целог света. Како је ово био први конгрес после светског рата, то је за њега интересовање било врло велико како у погледу научном тако и у погледу обнављања старих и стварања нових веза између стручњака дерматолога и сифилиграфа, што је било прекинуто светским ратом.

Поред чланова конгреса, који су учествовали као приватна лица, свака је земља имала своје званичне националне делегације. Из Југославије су били као национална делегација г. г. проф. Ђурица Ђорђевић, Ф. Когој, а као заменик и секретар конгреса за нашу земљу Др. Кићевац.

Помоћ коју сам добио из Фонда Луке Ђеловића је помогла и допринела са своје стране да на овом конгресу учествујем не само као члан националне делегације него да учествујем са својим радом и на стручном делу конгреса. На њему сам читао свој рад: *Strepto-Staphylococcies cutanées; Question des lésions secondaires*. Рад ће бити штампан у извештају са Конгреса.

Сем тога сам се пријавио за дискусију поводом једног од главних питања екзема, и учествовао у дискусији поводом других саопштења учињених на конгресу. У своме раду и дискусијама сам изнео резултате својих истраживања учињених на Дермато-Венеролошкој клиници Београдског Универзитета.

Добивена помоћ ми је омогућила да са осталим материјалним сретствима, — пошто би она сума била за овако далек пут и дуже бављење недовољна, — учествујем на

овом интернационалном конгресу, на чему остајем увек
веома захвалан.

Др. Милан Кићевац, с. р.
асистент Универзитета.

Деканату Медицинског факултета универзитета

Београд.

У вези акта Деканата Бр. 4720 од 2-VIII-1930, част ми
је извести да сам у циљу научног усавршавања провео
месец дана на II интерној клиници проф. Пелнарша у
Прагу.

О томе и о резултату мог рада част ми је у прилогу
под :/. поднети препис издатог ми уверења од стране
шефа клинике проф. Др. Пелнарша.

Београд.
27-XII-1930.

Др. Душан Борић, с. р.
асистент клинике.

Деканату Прав. богословског факултета

у Београду.

Част ми је извести Деканат, да сам, по позиву, учествовао у Конференцији професора источних и западних богословских факултета, која је одржана у Берну (у Швајцарској) од 6.—12. септембра о. г. Предмет расправе била је нарочита посланица апостола Павла Ефесцима. Потписани је учествовао у дискусији која се том приликом развила, а поред тога је 9. септембра прочитао свој реферат „О јединству хришћанске цркве” (на основу 2. главе посланице Ефесцима). Овај реферат биће штампан у немачком богословском часопису „Theologische Blätter”, који излази у Бону.

У Београду, 16. октобра 1930.

С поштовањем

Др. Димитрије Стефановић, с. р.
проф. Универзитета.

Господине Ректоре,

Част ми је поднети извештај о своме учествовању на III Интернационалном Византолошком Конгресу у Атини.

На конгрес сам отпутовао 9 октобра о. г. а вратио сам се из Атине 22 октобра. За све време Конгреса присуствовао сам свима седницама археолошке секције, свима свечаностима и свима примањима. 15 октобра одржао сам на седници археолошке секције (претседавао G. Millet) на немачком језику ова два предавања (са пројекцијама):

1) Das Kreuz in der Schatzkammer der St. Peterskirche zu Rom.

2) Die Engel und Dämonen auf den Kapitälern der St. Demetriuskirche des Markosklosters bei Skoplje.

На конгрес сам путовао о трошку из Фонда пок. Луке Ђеловића (7.000.— динара).

Изволите, Господине Ректоре, примити уверење о моме дубоком поштовању.

Београд, 12 децембра 1930.

Др. Лазар Мирковић, с. р.

проф. Прав. Богословског факултета.

Деканату Богословског факултета

Према решењу Професорског Савета Правосл. Богословског факултета, била ми је додељена припомоћ од 3.000.— Дин. из Фонда поч. Луке Ђеловића — Требињца, а за суделовање на VI конгресу немачких оријенталиста у Бечу који се одржавао од 10—14 маја 1930.

Из Београда сам пошао 8 маја, да сам на време стигао т. ј. 10 маја и одмах до подне одржана је свечана седница хебраиста и професора Старога Завета са предавањима проф. Th. Wilke из Беча: „О култској невиности у израиљско-јудејској старини” и проф. N. Schlögl-a: „Речи и Божанство Христово”. Код наведених предавања развила се дискусија у којој је и потписани суделовао, особито код првог.

10 маја у 5 часова по подне било је свечано отварање конгреса у бечкој Академији Наука, а на вече примање код аустријског Министра Просвете.

11 маја држана су предавања по секцијама, а на вечер је било примање код бечког претседника Општине.

Код предавања, која су одржана следећих дана, од којих нарочито спомињем Е. Mader-а: „Ископавања у Мамри”, у дискусији суделовао је и потписани, а морални ми је добитак веома велики, јер сам обновио везе са научницима светскога гласа и многе ствари научио.

Београд, 2 децембра 1930.

Др. Душан Глумац, с. р.
доцент.

*Полугодишњи извештај о раду Управе добара Задужбине
Луке Ђеловића — Требињца.*

Задужбина Луке Ђеловића — Требињца састоји се:

1. Из једног плаца са зградама у Јаворској улици бр. 7 и 9. Зграде су све приземне, од слабог материјала, врло старе и склоне паду, изузимајући једне у дворишту, која је од тврдог материјала.

2. Из двоспратне куће од тврдог материјала са 4 стана и четири дућана у приземљу у Краљевића Марка ул. бр. 1. Зграда је на лепом месту, солидно изграђена и сразмерно добро очувана.

3. Из палате I, на углу Карађорђевој 65, и Загребачке 1. Зграда је четвороспратна. Има у њој 24 модерна стана и 5 дућана из Карађорђевој ул. бр. 65 и 2 дућана из Загребачке ул. бр. 1. Зграда је саграђена после рата, солидне израде, са модерним распоредом у становима, који имају све потребне просторије, са 3 лифта за станаре и 3 лифта теретна. Имаће је постало својином Задужбине Луке Ђеловића — Требињца 1. фебруара 1930 године.

4. Из палате II, која се протеже дуж целе Загребачке ул. бр. 3, 5, 7 и 9 и Босанске ул. бр. 16. Зграда је троспратна са пет засебних улаза. Има 31 стан и 7 дућана. Зграда је потпуно нова — завршена у априлу ове године, израде солидне, са модерним распоредом просторија у становима. Снабдевена је са 4 теретна лифта. Имање је постало својином Задужбине Луке Ћеловића — Требињца, 1. фебруара ове године.

Од 1. јуна 1930. Београдски Универзитет је целу ову Задужбину ставио под своју непосредну управу, која скупља приходе од Задужбине и брине се о одржавању зграда у добром стању. Сав приход од имања управник задужбине сваког месеца предаје управи универзитета, са којим Одбор Задужбине чини распоред у смислу завештања пок. Л. Ћеловића.

Приходи Задужбине.

Месечни приход од закупа са задужбинског имања, који је срачунат на основу закупа који важи за месец децембар 1930 године, износи:

1) Од закупа у Јаворској ул. бр. 7 и 9.	4.850.—	Дин.
2) Од закупа у Краљевића Марка бр. 1	13.200.—	„
3) Од палате I у Карађорђевој ул. бр. 65	95.925.—	„
4) Од палате II у Загребачкој ул. 3, 5, 7 и 9	82.825.—	„
Свега месечни бруто приход од кирија .	196.800.—	Дин.
Просечан месечни приход од лифтова .	700.—	„
Укупни месечни бруто приход од целокупног задужбинског имања . . .	197.500.—	Дин.
Укупни годишњи бруто приход, када се не би мењале данашње кирије, износио би од целокупног задужбинског имања	2,360.000.—	Дин.

Расходи Задужбине.

Управа Задужбине почела је самостално управљати задужбинским имањем од 1. јуна ове године, те с тога није у могућности да тачно утврди величину годишњих расхода. У току ових шест месеци Управа Задужбине морала је учинити извесне издатке на разне инвестиције као што су: преграђивање подрума и тавана, рушење старе зграде у дворишту палате II и шупа у дворишту палате I, пробијање зидова и везивање станова код Речне Пловидбе и код „Изиса” у палати I, прављење терасе на становима Дирекције Речне Пловидбе, прављење нових шахтова, прављење галерија у дућанима „Изиса”, намештање фуруна од каљева и везивање дућана са подрумом, куповина магацина од Ганца и т. д.

Ове преправке и инвестиције Управу Задужбине су прилично стале, али је зато њима вредност имања знатно повећана. Наравно, већи део њихов неће се у идућим годинама поновити.

Приходи и расходи имања Задужбине Луке Ђеловића —Требињца за месеце јуни, јули, август, септембар, октобар и новембар 1930 године овако су се кретали:

месеци	приходи	расходи	укупан бруто приход	
јуни	115.136.—	15.661.—	130.797.—	Дин.
јули	12.791.21	114.574.79	127.366.—	„
август	99.330.90	34.938.10	134.269.—	„
септембар	144.707.20	24.320.80	169.028.—	„
октобар	115.346.60	92.866.40	208.213.—	„
новембар	108.241.50	79.908.50	188.150.—	„
С в е г а:	595.553.41	362.269.59	957.823.—	Дин.

Од укупне цифре прихода за побројаних 6 месеци у Динара 957.823.—, предато је Рачуноводству Универзитета:

у готову	Дин. 595.553.41
у рачунима и документима	„ 362.269.59

Сума расхода од Динара 362.269.59 распоређена је овако:

I. За набавку алата за радионицу Управе Задужбине и набавку једне писаће машине марке „Ундервоуд” за канцеларију Управника 13.874.50 Дин.

II. На набавку разног потрошног материјала (метле, жице, сидол, гас, бензин, сијалице, корпе за сијалице, славине, цеви, ексери, заставе, друкери, гуме за дихтунге, печата, тисканица, књига, таксене марке за таксе за уговоре, пренос намештаја Л. Ђеловића и пошиљање истог у Мајданпек и на друга места и т. д. 17.847.— „

III. Дирекцији Трамваја и Осветљења за утрошену електр. струју за осветљење степеника, ходника, дворишта, подрума палате I и II и куће у Кр. Марка 1, као и за погон 3 личних и 7 теретних дизалица (лифтова) 13.417.81 „

IV. За таксе за воду, ђубре, чишћење димњака, преглед лифтова 22.350.— „

V. За преправке станова, моловање и фарбање станова, оправке канализације, изградњу купатила, изградњу шахтова, преправку и намештање електричних инсталација и постављање нових инсталација у дућанима и по ходницима, преграђивање подрума и тавана, рушење старих зграда и шупа, преправке локала за „Изис” и Речну Пловидбу, куповину магацина од Инж. Ганца и т. д. 199.112.28 „

VI. За осигурање Задужбинских зграда од пожара код Београдске Задруге „Шумадија” 18.916.— „

VII. За порез, прирез и допунске таксе	40.846.—	„
VIII. На плату 1 управника Задужбине, 2 настојника и 2 чистачице за 6 месеци	35.906.—	„
	<hr/>	
	Свега Дин.	362.269.59

Приликом пријема Задужбинског имања Управа Задужбине је затекла следеће стање на дан 1 јуна т. г.

1) У палати I (Карађорђева 65) од 24 стана и 6 дућана колико их је укупно, било је празних станова 4, који су неиздати стајали читаву годину. До 1 новембра сви су ти станови издати, тако да у палати I данас нема ниједног стана или дућана празног.

2) У палати II (Загребачка 3, 5, 7 и 9 и Босанска 16) од 31 стана и 7 дућана, колико их је укупно, било је на дан 1. јуна празних — неиздатих станова 26 и дућана 7. До 1. новембра т. г. издати су у закуп сви ови празни станови и дућани, тако да данас нема ни у овој згради ниједног празног стана и дућана.

3) У згради у Краљевића Марка ул. бр. 1, у којој је пок. Лука Ђеловић становао, издавана су била под закуп свега 2 стана и 4 дућана. Цео први спрат био је заузет завештачевим стварима и намештајем и стајао неискоришћен. Управа Задужбине је овај стан преправила у два стана, које је из основа реновирала и снабдела купатилима и оба издала под закуп, тако да ни у овој згради нема више неиздатих станова и дућана.

4) На имању у Јаворској ул. бр. 7 и 9 до 1. новембра бити су сви станови и дућани издати. Од 1. новембра отказан је 1 дућан, за који ће се Управа постарати да га изда, ма да ће то тешко ићи из разлога, што ће се све зграде на овом имању као склоне паду морати на пролеће рушити, те је тешко наћи кираџију за тако кратак рок.

Према овоме од неиздатих локала на целокупном задужбинском имању свега је овај дућан у Јаворској улици остао празан, чија је месечна кирија износила 800 динара.

Особље задужбине.

Задужбина Луке Ђеловића за управљање имањем и одржавањем истога у добром стању има ово особље:

Једног управника са платом од 2.000 динара месечно.

Два настојника куће, једног са 1.200 дин. а другог са 1.400 дин. месечно и

Две жене чистачице са по 700 динара месечно.

Управник нема никакво помоћно особље у канцеларији, и целокупни посао око администрирања имањем врши сам. Ма да је посао доста напоран, јер Задужбина има преко 63 кирајџије, ипак ће тај посао у интересу штедње и на даље управник моћи до бољих прилика без помоћника отправљати.

У управљању задужбинским имањем Управа се руководи следећим:

1. да јој станови увек буду пуни;
2. да се све зграде одржавају у добром стању и да у њима влада ред и чистоћа;
3. да има уредне и честите станаре и добре платише;
4. да кирије не буду претеране; и
5. да се станарима у погледу њихових захтева излази у сусрет у границама могућности и без штете по интересе Задужбине.

Ових начела Управа ће се и у будуће придржавати и нада се да ће то дати добре резултате.

Управа има 2 настојника куће. Њихова је дужност да одржавају ред и воде надзор у све четири куће. Обојица су квалификовани бравари. Поред редовне дужности они врше и све оправке, које се јаве у кућама, а тих оправака има свакодневно. Овим се постижу велике уштеде, јер би за све те оправке морала Управа да узима мајсторе са стране. Ради извршења и већих оправака Управа им је направила малу радионицу и снабдела потребним алатом.

За брисање прозора и квака као и за одржавање чистоће по ходницима, степеницама, у подрумима, у дворишту и испред зграда по тротоару Управа има две жене — чи-

стачице, које преко целог дана врше искључиво тај посао.

Сем ова два настојника, две чистачице и потписатог, Управа нема више никакво особље. Месечни лични издатак на ово особље износи свега:

2 чистачице а 700 динара	1400 динара
1 настојник	1400 „
1 настојник	1200 „
1 управник Задужбине	2000 „
	Свега 6000 динара

Осећа се потреба још за једним настојником јер има 4 зграде за опслуживање, али ће њега узети тек онда када се подигне зграда у Јаворској улици, који ће поред ове онда водити надзор и у згради у Краљевића Марка улици бр. 1.

Радови.

У току ових 6 месеци Управа је морала да изврши извесне оправке и преправке над повереним јој зградама које нису трпеле одлагања.

1. У палати 1 (*Карађорђева 65*) извршене су следеће оправке и преправке:

1.) Порушене су шупе у авлији и од добивеног и докупљеног материјала (даске, летве, диречи) испреграђивани су подруми за сваку партају засебно.

Таквих подрума је изграђено преко 30. Осим тога са улице направљено је 6 шахтова са гвозденим капцима за убацивање дрва и угља у подруме, непосредно из улице. На овај начин двориште је знатно проширено и уношење дрва и угља кроз капију у двориште потпуно обустављено.

2. Исправљена је ограда испред магацина, откупљеног од Југословенског Ганца;

3. Очишћене су и доведене у ред све фуруне по становима;

4. Оправљени су прозори и врата по становима;

5. Оправљен је из основа теретни лифт из Загребачке улице бр. 1, који није функционисао;

6. Избетонирана је чесма у дворишту.

7. На споредним степеницама свуда су постављене сигналице са заштитним корпама да не би се крале.

Извршено је још ситнијих радова (оправке аутоматских лифтова, претресање крова, на местима где је пропуштао, постављене даске на крову за димничаре да не ломе цреп и т. д.).

II. У палати II (Загребачка 3, 5 и 7 и Босанска 16) један део преправака је извршен према уговору о закупу са Дирекцијом Речне Пловидбе и Дрогеријом „Изис“, а оправке услед доста несолидне израде извесних објеката на овој згради од стране предузимача.

1. Према уговору са Дирекцијом Речне Пловидбе направљена је тераса од бетона и са гвозденом оградом, која везује одељењима на I и II спрату издата под закуп Дирекцији Речне Пловидбе. Тераса је израђена о трошку Управе Задужбине и стаје 26.000 динара. Она остаје као својина Задужбине. Све остале преправке у овом делу зграде пале су на терет Дирекције Речне Пловидбе, која је по уговору обавезна да све те преправке поново доведе у првобитно стање када буде престао да важи закуп.

У локалима, који су издати под закуп „Изису“ (5 дућана, 2 стана и одговарајући број подрума) извршене су према уговору следеће преправке и изграђени следећи нови објекти:

1. Између два стана пробијен је зид и станови везани вратима;

2. Између 5 дућана пробијени су зидови и везани вратима галерије и дућани;

3. Направљене су галерије у свих 5 дућана;

4. Постављене су 4 пећи од каљева за загревање дућана;

5. Пробијен је патос и везани су дућани степеницама са подрумом;

6. Подрумска одељења, која припадају „Изису” преграђена су зидовима од цигље од одељења која припадају Дирекцији Речне Пловидбе;

7. На улазу у подрум „Изиса” ударена су гвоздена врата;

8. Са Загребачке улице пробијен је и озидан велики шахт за убацивање робе у подрум;

9. Извршене су ситније оправке: малање, фарбање, пребацавање и измештање електричних водова, чишћење паркета, преграђивање тавана и т. д.

Неисправности код појединих објеката у палати II примећене су тек онда, када се палата населила станарима и почела да живи. Све те неисправности дужан је био предузимач да доведе у ред, међутим он је са оправкама одуговлачио, а хитност оправака је притом налагала да се оне што пре изврше, што је Управа и морала да учини у интересу угледа Задужбине.

Тако: 1) Управа је морала да измени пловке у већем броју арматура клозета, који нису функционисали, односно пропуштали су воду, те је за толико више трошено воде на штету Управе;

2 Код многих фуруна у купатилима наступио је дефекат (цуриле су и димиле се) услед слабог материјала, који није могао да издржи јак притисак воде, који у Савамали влада. Све те у дефекту фуруне скинуте су и замењене фурунама које смо демонтирали из станова Речне Пловидбе. Таквих у дефекту фуруна има око 10, које ће Управа вратити предузимачу да их замени новима или да их оправу;

3. Теретни лифтови су врло несолидно израђени. Мотори су слаби и не могу да издрже одређено оптерећење. Два мотора су изгорела. Један је Управа дала да се премота, а други је узео предузимач да премота. Један лифт већ три месеца не ради, и тек сада га је предузимач узео у оправку.

Све трошкове, које је Управа кривицом предузимача учинила, Управа ће у смислу уговора тражити преко универзитетског адвоката да јој их предузимач накнади.

Поред ових оправака Управа је извршила код палате П још ове радове:

1. Срушила је стару кућу у дворишту, која је била сва трошна и склона паду. Стару грађу делом је употребила за оправке у окућници а делом продала и новац у касу унела. Један део добре грађе од шупа из дворишта палате (храстови диречи) и нешто цигаља и црепа од срушене куће Управа је задржала и употребиће је на пролеће за дозиђивање и покривање дворишних зидова.

Од већих радова који се имају извршити на имању Задужбине у пролеће, остаје још патосање дворишта обеју палата, које је само насуто, услед чега је врло тешко одржавати потребну чистоту и врло неестетски изгледа за овако две лепе палате.

III. У кући у Краљевића Марка ул. бр. 1 где је станао пок. завештач извршени су следећи радови:

1. Порушене су шупе у дворишту, где су закупци држали дрва и друге ствари. Шупе су биле већ труле и пуне пацова. Грађа од ових шупа продата је и новац унесен у касу;

2. Двориште, које је било испроваљивано и пуно рупчага прекалдрмисано је и плоче цементом заливане;

3. У перионици која је била пуна воде, одводне цеви су промењене и одводни канал и чесма оправљени;

4. Стан пок. Луке Ђеловића на I спрату преграђен је у два стана. Обадва стана су из нова премоловани и прозори и врата офарбани;

5. У три стана су направљена купатила, којих није било;

6. Задња фасада куће, перионица и суседни зидови из авлије окречени су;

7. Спроведена је електрика у једном дућану и у ходнику куће; жице су изолиране и узидане и постављен

аутомат за осветљење ходника и степеника са засебним струјомером;

8. Подруми су преграђени за сваку партају и осигурани од воде.

IV. У Јаворској улици на левом крилу зграде је прерађен кров, оправљен плафон који је био отпао, и метнути нови прозори који су били иструлели.

То су у главном од крупнијих радова, који су у току ових 6 месеци извршени, а пре тога извршена је канализација.

Сви радови су извршени са знањем и одобрењем Одбора Задужбине и ректора Универзитета.

Рачуни за ове радове оверени су од стране надзорног архитекте г. арх. Винка Ђуровића, асист. тех. факултета и они се налазе у рачуноводству Универзитета као прилози уз месечне обрачуне, које је ова Управа сваког месеца предавала.

Управа Задужбине је у октобру о. г. откупила од Југословенског Ганца један магацин од тврдог материјала у дворишту палате I за 120.000 динара с тим, да га отплати у три месечне рате. Ову куповину је одобрио Одбор Задужбине. Магацин је подигао Југословенски Ганц 1927 године по одобрењу Београдске Задруге с тим, да га бесплатно искоришћује за 10 година (до 1937 године), а после тог рока да га уступи у својину Београдске Задруге. С једне стране да уклони једног сувласника на своје имању, који магацин не искоришћује лично вућ га даје у пазакуп, а с друге стране да изиђе у сусрет „Изису” који је закуп дућана везивао за тај магацин, Управа је предложила, а Одбор Задужбине је усвојио, да се тај магацин откупи од Југословенског Ганца. Магацин је откупљен за 120.000 динара. Прва рата у 40.000 динара је већ исплаћена сопственику. Магацин је издат „Изису” за 2000 динара месечно, што значи да ће Управа од тог магацина до истека рока сувласнику (до 1937 године) примити на име кирије 168.000 динара односно да ће се том сумом покрити

и ануитет и интерес на уложених 120.000 динара и још једна већа сума остати Задужбини као чист приход.

Покретности пок. Луке Ђеловића-Требињца

Управа Задужбине примила је од г. Слободана Петровића по списку на руковање намештај и покућанство пок. Луке Ђеловића које се затекло у његовом стану на дан пописа после његове смрти.

Од тих ствари према одобрењу Одбора Задужбине и Ректора Универзитета дате су на чување:

I Универзитетској Библиотеци:

2 (две) кинеске вазне.

II Дому Студенткиња:

3 канабета-отомана са огледалима — 1 бордо, 1 шарен и 1 зелено превучен;

1 чивилук са 2 панела превучена зеленом бојом;

7 јастучића;

1 мањи креденц са шареном мермерном плочом;

1 жанилски тепих зелен;

1 сто трпезаријски за расклапање, мрко црвено полиран;

6 кожних столица уз горњи сто;

1 лимени сандук за дрва;

2 порцуланске чиније за сос;

2 порцуланске ћасе за супу;

1 стаклени бокал гравиран;

9 тањираћа;

1 флаша за воду;

3 чиније велике порцуланске за печење;

2 пара завеса црвених плишаних са чипканим стором;

1 чипкана завеса;

1 пар завеса свилених шарених — кинески мустри;

3 канишне месингане и шипке;

1 орманчић са фијокицама.

III Пољопривредном Факултету — Шумарском Одсеку:

- 2 велика проста кујинска креденца;
- 3 напуњене птице;
- 1 већи креденц са мермерном плочом, дрво боје натур, ширине 1.75 см.

IV Београдском Универзитету:

- 2 позлаћена лустера четворокрака са ружама;
- 2 позлаћена лустера трокрака са ружама;
- 1 црни лустер трокрак са ружама;
- 1 венецијански Арапин са светиљком и постољем;
- 1 слика Луке Ћеловића, масном бојом малана у природној величини.

V У стану Рад. Петровића, члана кварта Савамалског Краљевића Марка улица бр. 1:

- остављен је на послугу
- 1 трокраки месингани лустер са ружама.

VI Универзитетској Домени у Мајданпеку:

- 1 ћебе вунено, пругасто-плаво;
- 1 умиваоник месинган са огледалом и са две мермерне беле плоче;
- 2 лавора порцуланска са прибором (бокали и остало);
- 2 ормана за рубље и одело;
- 1 кревет месинган са 6 малих душека са 2 јастука и 1 јорганом;
- 1 отоман превучен црвено;
- 1 отоман превучен бордо;
- 1 кревет месинган са 6 малих сламњача, 3 мала душека, 1 великим душеком и 3 јастука;
- 1 умиваоник месинган са огледалом, мермерним плочама, 1 лавором и 1 месинганом лампом;
- 2 ноћна сточића (нахткастна) месингана са мермерним плочама;
- 2 креденца (1 велик и 1 мали) од црвеног дрвета;

- 2 сламњаче;
- 1 ћебе вунено обично;
- 1 лимена канта за дрва;
- 1 гвоздени кревет са сламњачом за девојку;
- 1 дрвени куфер;
- 1 кревет за девојку са душеком, јорганом, ћебетом и јастуком;
- 2 креветска чаршава;
- 3 јорганска чаршава;
- 7 навлака за јастуке;
- 6 салфета;
- 3 асталска чаршава;
- 3 пешкира чупава;
- 1 жанилски тепих црвенкаст са шарама;
- 6 лонаца разне величине емалирани;
- 7 шерпи „ „ „
- 5 тигања „ „ „
- 2 ђувеча
- 2 цедиљке „ „ „
- 2 џезве „ „ „
- 2 велике вандле емалиране;
- 21 тањира велики порцулански;
- 8 тањира средњих порцулански;
- 2 чорбалука порц. са поклопцима;
- 4 великих чинија за салату порцуланских;
- 4 велике чиније порцуланске за печење;
- 1 плехан послужавник;
- 2 ноћна суда порцуланска;
- 1 балон од 5 литара;
- 1 завеса чипкана са канишном.

VII Библиотеци Правног Факултета:

- 1 мали писаћи сто;
- 8 мет.³ струганих дрва.

Остале ствари и намештај који нису још раздати, налазе се на чувању код ове Управе и смештене су у једној од перионица на тавану под кључем.

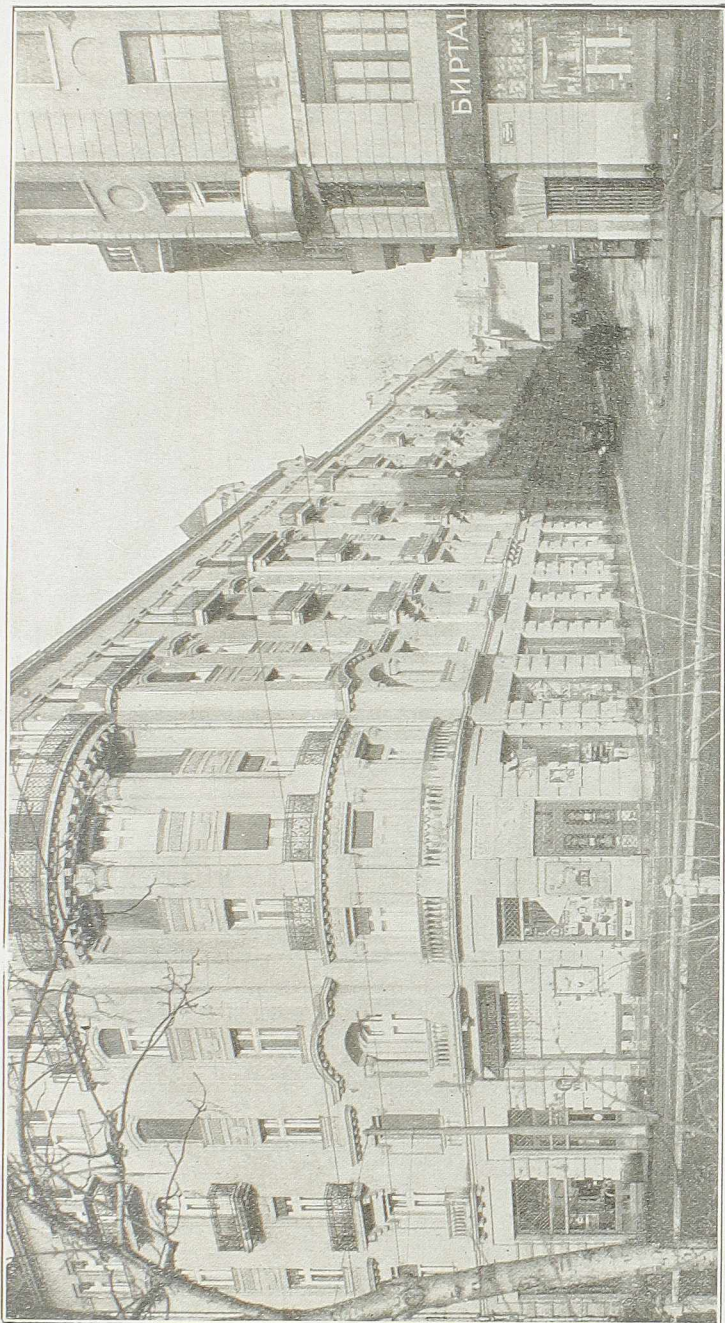
На крају овог извештаја част ми је приметити, још да се Управа стара и о гробу пок. Луке Ђеловића, плаћајући једну жену са 100 динара месечно, која чисти гроб и око гроба и недељом и о великим празницима пали кандило.

Исто тако ових дана Управа ће у споразуму са Ректором Универзитета поставити на свима зградама Задужбине, изузимајући у Јаворској улици, мермерне узидане плоче са натписом „Задужбина Луке Ђеловића-Требињца” Београдском Универзитету.

25. децембра 1930 године.

Београд.

Управник
Задужбине Луке Ђеловића-Требињца
Др. Ур. Стајић

Палате у Карађорђевој и Загребачкој улици

ИЗВЕШТАЈ БЛАГАЈНЕ

РАЧУН ГУБИТКА

Задужбине Луке Ђеловића-Требињца

РАСХОД

Уређење и одржавање гробнице Луке Ђеловића	16.239	—
Преправке и оправке зграде	205.099	65
Разни трошкови	83.616	08
Камате по зајму на залогe ког Држ. хип. банке	234.799	—
Таксе	3.350	—
Плате особљу	85.061	30
Трошкови за научне и просветне циљебе	317.534	—
Исплаћени легати Луке Ђеловића	25.000	—
Електричне инсталације и осветљење	17.480	20
Осигурање зграда	18.916	—
Пореза	40.846	—
Утрошак воде и таксе	3.671	—
Огрев	1.270	—
Славко Ђеловић	820.000	—
Добитак	245.025	26
	2,115.907	49

Р А Ч У Н

Задужбина Луке Ћеловића-Требињца

ИМОВИНА (АКТИВА)

Благајница (готовина)	56.759	24
Хартије од вредности	1,716.690	—
Непокретности	22,325.210	—
Намештај	65.474	—
Улог на штедњу код Београдске Задруге	21.498	—
Разни дужници	104.000	—
Хартије од вредности у залози код Државне хипотекарне банке	5,840.430	—
Нумизматичка збирка	450.000	—
Улог на штедњу код Држ. хипот. банке	37.495	—
	30,617.556	24

ИЗРАВНАЊА

на дан 31 децембра 1930 године

ДУГ (ПАСИВА)

Главница	28,184.530	98
Зајам на хартије од вредности код Државне хипотекарне банке	2,190.000	—
Добитак	243.025	26
	30,617.556	24

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

No.	Title	Author
1	The History of the United States	John Jay
2	The Principles of the Law of Nature	John Locke
3	The Rights of Man	Thomas Paine
4	The Declaration of Independence	Thomas Jefferson
5	The Constitution of the United States	James Madison
6	The Federalist Papers	James Madison
7	The Rights of the Colonies	Samuel Johnson
8	The American Revolution	John Adams
9	The American Republic	John Adams
10	The American Empire	John Adams
11	The American Nation	John Adams
12	The American People	John Adams
13	The American Future	John Adams
14	The American Past	John Adams
15	The American Present	John Adams
16	The American Future	John Adams

Карађорђева улица

САДРЖАЈ.

1. Живот и рад Луке Ђеловића - Требињца	11
2. Смрт и сахрана Л. Ђеловића	25
3. Задужбина Луке Ђеловића - Требињца, београдског тр- говца. — Постанак и извештај о досадањем раду	41
4. Задужбина у корист академског певачког друштва О б и л и ћ	57
5. Извештаји, прилози	63
6. Извештај благајне	119

